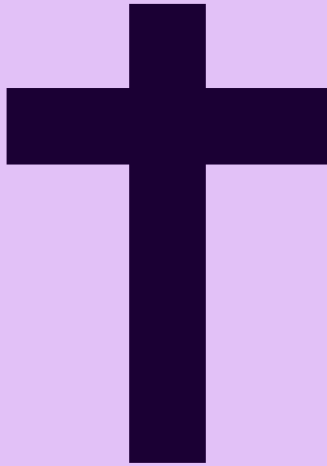

Mak Kiañiņ Balan

Kyenele: Mak Kiañiņ Balan Portions

Mak Kiañiñ Balaj
Kyenele: Mak Kiañiñ Balaj Portions
Mak long tokples Kyenele long Nuigini

Copyright © 1992 Pioneer Bible Translators

Language: Kyenele

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-02-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Sep 2019 from source files dated 19 Sep 2019
a115b755-65f8-5066-80ef-18cda0f5ac80

Contents

MAK 1

MAK

Jonon wulu sivileve

(Matyu 3.1-2 na Luk 3.1-9 na Jon 1.19-28)

¹ Jisas Kraisa* Gotkik fakik wulu anafu kavila.

² Katik Aisaia* galavale balañjikin Gotkik mangik malañmi sivileve. Wun moleve buk kumbañile yila wulu kavik tonma, "Gotin kavik galava, 'Biye, ñin dakik wulundi ñimangapale yetik balañjik apisukuve ga ñimama wandefop, dakik mai bambavañga. ³ Muñungumbañi yetik balañjikin towok sivitva, "Gasak Wakankik mai bambave, wokok mase mfavilinjijiwi." ' ' "

⁴ De, Jonon muñungumbañik yijimeve. Kaukatik balañju mañamik ga bumñilali wun. Jonon kavik yikali yikali galaveve, "Juñjuñama anafak yive suwi. Suwindi ñin be mañamik ga bumbapa. Kavik pavindi Gotin bikik yaka wulu bikik safumatik mandive ka sivilapayi. Valambapa." ⁵ De, wunutuk yijñi yijñilali Juta galavale distrikile balañju wofopti Jerusalem galavale sititile balañju wofopin. Valan bikik yakavik pañjalilile wulu sivilevendi Jonon vala ga bumbeve Jordan galavale mañanguanik.

⁶ De, Jonon kamel* dumbindi paveve watañ wokok safutuk kuwilali. Jak mñisakti paveve dika kilikilali dauwutuk. Wun kusijandi manañu jirñilali. ⁷ Wun kavik galaveve, "Ñakik pitikti juñjuñama matikakalawale balañjikin yijimama pañdar. Ñin yakakatik balañjik, kapekandi apititve wokok gambingitile sutile ginda tokoivalen ka balakapayi. ⁸ Ñin be mañamik ga bumba, kape wun be Gotkik Sulakti* ga bumbapa."

Jonon Jisas mañamik ga bumbeve

(Matyu 3.13-17 na Luk 3.21-22)

⁹ De, Jisasilin Nasalet galavale watikile. Nasaletin Galili galavale distrikile avit. De, Jonon balañju mañamik ga bumbeve valundi Jisasilin yetik vandi Nasalet valambe yijimeve Jontik. Kape, de, Jonon wunu mañamik ga bumbeve, Jordan mañanguanik. ¹⁰ De, Jisasilin mañami alikivevekandi, de, wun wuleve fiingalin atavikivendi Gotkik Sulakin* wunutuk walimingo bumbeve. ¹¹ Bumbevendi fiingati yetik mangikin kavik galaveve, "Du ñakik ñin miliwale fak. Ñakik kumbañin du towok miliwa."

Satanin Jisas ta muwove

(Matyu 4.1-11 na Luk 4.1-13)

¹² De, Gotkik Sulakin* Jisas apisukuve ga ñimeve yetik muñungumbañik. ¹³ Wun kaukatik 40 valu toneve. Kavila valundi Satanin* wunu yikali yikali ta muwove yaka wulu ga pavañga. Wun muñugumbañile jakalindi tonevendi Gotkik luasamban sulun wunutuk anafak wulu ñime pañjimeve.

Jisasilin pavileve wokok wulu Galilili

(Matyu 4.12-17 na Luk 4.14-15)

¹⁴ De, yila balañjun Jon wuwi muñjimik suwove. Suwovendi Jisasilin Galilitik ñimeve. Ñimevekandi Gotkik wulu anafu sivileve. ¹⁵ Wun kavik galaveve, "De, mfimimaneve valin kamfu. Yila balañjun Got lolomik tonapa. Kapendi juñjuñama anafak yive. Gotkik wulu anafu yive suwi."

Jisasilin balañju aņgataseñ yiveve wunu vañjenmaņga

(Matyu 4.18-22 na Luk 5.1-11)

¹⁶ Jisasilin Galili galavale mañanguan vevekatik ñimevekandi wuleve wuņgiakti wufaka, bikik wuņa Saimondi Andru. Valan giņdi yesiņa kolowove, mañanguanik. Valan valu valu yesiņandi bikik moni miñakavik yijñilali. ¹⁷ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, "Ñunu vañjenme ñime. Ñin be apikakalaiyapa yesiņa kolokvale daņdi balañju miyakavik ga yivaņga." ¹⁸ De, valan kepat bikik giņa valambevekandi wunu vañjenme wakan ñimeve.

¹⁹ De, yika ñimevekandi, ñaikikfak, wun wuleve yetik wuņgiakti wufaka, Jemsindi Jon,† Sepetikik fu. Valan bikik balı kumbaņi giņa yika waingeve mfindiņeve. ²⁰ De, wun vala galaveve, kapendi valan bikik waņ balı kumbaņik valambeve, bikik luasamban balañjundi. Valambevekandi valan Jisas vañjenme ñimeve.

Jisasilin yetik yakakatik sulak sañjaņeve

(Luk 4.31-37)

²¹ De, Jisasilin wokok gungundandi Kaperneam galavale watikik ñimeve. Ñimevekandi, de, Yisi Tonimbale Valundi*Sa Wamik* ñiņi lolo mfıtiti mfıtiti sivitali Jisasilin. ²² De, katik watikile balañjun wokok mfıtitiwale wulu biimbii bikik kumbaņin yikali yikali kambekeve. Wun Gotkik Wulu Kumbaņikik Balañjulungo* ava sivitve. Wun gasak pitikie wulukok wakinango sivitali.

²³ De, yetik ñaikik vandi yetik avitin toneve katik Sa Wamik. Yetik sulak yakakatikin wunutuk dundumive toneve. ²⁴ Kapendi wun kavik jon galaveve, "Jisas, du Nasaletile avit. Din gitik we pavaņga pave yijima, ñetik? Din ñe yakai yakai ga tonmaņga pave yijimala? Ñin du juņava. Du Gotkik anafawali."

²⁵ Kape Jisasilin wunu apikakambeve. Wun kavik galaveve, "Maņgik valambe! Wunu valambe dalaņime!" ²⁶ De, katik sulak yakakatikin katik avit ga nanambevekandi towok ga jonovekandi wunu valambe ñimeve.

* 1:6 Kamelkik piksa pes 43 tonma. † 1:19 Katik mañamik ga bumbale Jonin, wun Sakaraia galavale avitkik fak toneve. Luk 1.8-25 wutve.

²⁷ De, balañju wofopkik kumbaŋgin kambekeve. Valan busuak kavik sivileve, “Kasik gitiŋ we? Kuŋgu wulu sivitva, wun. Wokok maŋgikŋn pitikie. Kapendi sulak yakakalen wokok maŋgik biye pava.” ²⁸ De, afandafinda katik wun paveve wulu Galilitile mita mita wofop ñjimeve.

Jisasilin Pitakik wuŋaŋi mfakambewi malikivendi anafak ga toneve
(Matyu 8.14-15 na Luk 4.38-39)

²⁹ Valan Sa Wami* salavevekandi Jisasilin Saimondi Andrukik mfotok ñjimeve, Jemsindi Jondi. ³⁰ De, Saimonkik wuŋaŋilin maliwi yokowi toneve safulun kukuleve. De, kape, de, valan sivileve Jisasitik, wokok mamalik. ³¹ De, Jisasilin wunutuk ñjimeve, wokok kilik mfove mfakambekevendi wokok mamalikin valambeve katik me. Kape, de, wun kambevevekandi jerjek masiveve valatik.

Jisasilin balañju sakimbaŋ anafu ga toneve
(Matyu 8.16-17 na Luk 4.40-41)

³² Yisi Tonimbale Valin* balakevendi, katik mfunum, valin mfatiniŋbevendi, katik watikile balañjun Jisasitik malañjive maliwale balañju wofop, sulak yakakale dundumiyeve balañju wokok. ³³ De, katik watikile balañju wofopin katik mfotok lova salava pavale mai mfakunguŋmi toneve. ³⁴ Kapendi Jisasilin mamalu mamalu maliwale balañju wusandaŋ anafak ga tonevekandi sulak yakakale wusandaŋ sañjaŋeve. Kavila sulak yakalen Jisas junaveve. Kape wun sulak yakakale kavik apikakambeve, “Ben wulu sivitvandu.”

Jisasilin Galiliti ñjimeve
(Luk 4.42-44)

³⁵ De, watvit, gasak wukan vaŋ, Jisasilin kambewi yetik balañju miŋakik mitik ñjime kukuŋeve. ³⁶ De, Saimonin wunundi wakan toneve balañjundi ñjime mamfoveve, Jisas. ³⁷ Mamfovevevekandi kavik galaveve, “Wofopin du mamfova!” ³⁸ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “De, amban yila vevekatik tonmale watatik ñjimama, ñin Gotkik wulu sivitvaŋga. Ñin katik juñjuamandi yijimeve.” ³⁹ Kapekandi wun Galilitile mita mita wofop ñjimeve. Ñjimevekandi Sa Wumbi* kumbaŋgiti ñjij loveve. Lovevekandi Gotkik wulu sivilevekandi sulak yakakale sañjaŋeve.

Jisasilin yetik andivili safu jivale mamalikiye avit anafak ga toneve
(Matyu 8.1-4 na Luk 5.12-16)

⁴⁰ De, yetik andivili safu jivali mamalikiye balañjikin Jisasitik ñjime gambaŋgi mfaiyimutve apitilevekandi kavik galambalambaneve, “Din ñunu anafak ga tonmanga pave miliwalen, din balakapa.”

⁴¹ De, Jisasilin wunu balambanevekandi kilik mandivevekandi wunutuk kavik galaveve, “Ñin kavik miliwa. Din anafak tonme.” ⁴² De, kepat katik andivili safu jivale mamalikin wunu valambeve, kape wun anafak toneve. ⁴³ De, Jisasilin wunu apisukuve towok galaveve, ⁴⁴ “Din waingve. Din kavila wulu sivitvandu yetik balañjiktik. Kape dalajime dakik safu apikasiliŋmu Gotkik Gasak Wamile Wakundutuk*. De, Mosesilin* anañ anañ bikik anañkik wuŋgasutuk galaveve yila lua masivaŋga kasik mamalik maliwale balañjukok sulakin anafak ga tonmangaŋpale. Din kavila lua malaŋmi masive kavila wakundutuk yila balañjutuk ga wutve juŋavaŋga.”

⁴⁵ Kape katik avitin ñjime galaveve balañju wofoptik. Kavila wulu mita mitatik ñjime galaveve, wun. Kape Jisasilin yetik watik avik ñjime lovapa, sipalati. Wun muñjuŋgambaŋik tonevendi mita mitatile balañjun wunutuk ñjimeve.

2

Jisasilin yetik

kiliandi gambaŋgi yakakalekik balañjik mfapindimbe anafak ga toneve

(Matyu 9.1-8 na Luk 5.17-26)

¹ De, muñjuŋgabaŋni tonevekandi Jisasilin Kaperneamik yika ñjimeve. Kapendi yila balañjun sivileve, “Jisasilin wokok mfotok tonma.” ² Biyevekandi balañjun wusandaŋin wokok mfotok yijimeve. Kapekandi balañju sakimbaŋ vaŋin gifutupeve. Mfoton apimomowovendi yilan mfot lova salava pavale mai makolowove. Kape, de, Jisasilin valatik Gotkik wulu sivileve.

³ De, valan yetik kiliandi gambaŋgin siŋgineve balañjik Jisasitik malañjive. Yila balañju angataseñeñ wunu palasakik suwi malañjive. ⁴ Malañjivekandi ta wuleve, mfoton apimomowove. Ta wulevekandi vaviki kive mfot wunambinik vañile ñisemik malañkiveve. Malañkivevekandi Jisasilin toneve mit wofop wofop yetik kutak mfamandaŋeve valan. Mfamandaŋevekandi mfot kumbaŋik palasaktiaka apikukuwo ga bumbeve.

⁵ De, Jisasilin kavik wuleve, bikik juñjuŋamalin kavik toneve, “Jisasikik pitikin gasak kasik balañjik anafak paviliyapa.” Wulevekandi wun kavik galaveve, “Ñakik wufaka, ñin dakik yaka wulu dakik safutuk mandive ka sivilapayi. Ñin anañ valambale.”

⁶ De, yila Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun* yisiwi toneve Jisasindi. Valan bikik kumbaŋgiti kavik juŋaveve, ⁷ “Kasik balañjikin wun kavik aipandi sivitva? Wun wokok wuŋ ñaikik malañkiva. Wun kavik juŋava, wun Gotongo tonma! Gotin wun wusuak ñaikik pava kavik, balañjukok yaka wulu valamba.

⁸ Kavila Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun kavik juŋavevendi, de, kepat Jisasilin wokoki bikik juñjuŋamavi wuleve. Kapekandi wun valatik kavik galaveve, “Ben bikik kumbaŋgiti kavik aipandi juŋava? ⁹ Kasik kiliandi gambaŋgin siŋgineve balañjiktik avik sivilapa, ñin? Kavik waingve sivilapati, Ñin dakik yaka wulu dakik safutuk mandive ka sivilapayi. Ñin anañ valambale.” Kavik waingve sivilapati,

'Din kambewi, dakik palasak yive dalarjime.' ¹⁰ Kape njan be apikakalayapa, Balañjik Fakin yaka wulu walambaŋgapale pitikin kasik manjikatik tonma."

Kavik sivilevekandi wun kavila Gotkik Wulu Kumbaŋgik Balañju valambevekandi katik kiliandi gambiŋgin siŋgineve balañjik wulevekandi kavik galaveve, ¹¹ "Ųin dutuk sivitva, kambewi, dakik palasak yive, mfotok dalarjime."

¹² Kapekandi katik avitin kambevekandi wokok palasak yive salaveve, balañju wofopkik sipalati. Kapekandi bikik kumbaŋgin kambekevendi valan Got apikileve. Valan kavik galaveve, "Anañ amban kavik tonmale wulu ava wutve."

Jisasilin Livai galaveve

(*Matyu 9.9-13 na Luk 5.27-32*)

¹³ De, Jisasilin yika nimeve manamguan vevekatik. Nimevendi balañju wofopin yinji yinji makolokilali wunutuk. Kapendi wun valatik yikali yikali mfititiwi sivileve. ¹⁴ De, wun nimevekandi wuleve, Livai galavale avit. Wun Alfius galavale avitkik fak. Livaisin yisiwi toneve yetik takis yivaŋgapale mfotok. Jisasilin wunutuk kavik galaveve, "Ųunu vanjenme njemel" Kape, de, Livaisin kambevekandi Jisas vanjenme njimeve.

¹⁵ De, Jisasilin Livaijik mfotok nimevekandi yisiwi jeñjek jiveve. Takis yivaŋgapale balañju gasakamanandi yaka wulu pavale balañju gasakamananjin yisiwi toneve, Jisasindi wokok guŋgundandi wakan. Vala wusandanjin Jisas vanjenveve.

¹⁶ De, yila Gotkik Wulu Kumbaŋgik Balañju*, valan Farisitile* autu toneve, valan wuleve Jisasilin yisiwi jeñjek jiveve yila yaka wulu pavale balañjundi yila takis yivaŋgapale balañjundi. Kapekandi valan wokok guŋgundatik kavik kombiyeye, "Takis yivaŋgapale balañjundi yaka wulu pavale balañjundi Jisasilin jeñjek aipanga jiva?"

¹⁷ De, Jisasilin kavik biyevékandi valatik kavik galaveve, "Anafak tonmale balañjun doktatik ka nimi. Kayi. Maliwale balañjun ñaikik doktatik njima. Miñakavik njan anafak wulu pavale balañju jonmã ga yinjimanga ava yinjime. Kayi. Ųin yaka wulu pavale balañju jonmanga yinjimeve."

Jisasilin jeñjek kakambale wulu sivileve

(*Matyu 9.14-17 na Luk 5.33-39*)

¹⁸ De, yila valandi Jonkik guŋgundandi Farisitile* autun jeñjek wofop kakambeve. Ava jive. Kape, de, yila balañjun Jisasitik njime kavik kombiyeye, "Jonkik guŋgundandi Farisitile autukik guŋgundan jeñjek kakamba. Ka jivi. Kape dakik guŋgundan jeñjek ka kakambi. Valan jeñjek jiva. Aipanga jiva?"

¹⁹ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, "Me yivapale vitik njimale balañjun jeñjek kakambala, katik me yivapale avitin valandi tonma? Kayi. Wun valandi tonmalen valan jeñjek ka kakambi. ²⁰ Pindañ yila balañjun katik avit malañapa. Katik vandi valan jeñjek kakambapa."

²¹ De, Jisasilin yila wulu kavik galaveve, "Yila balañjun yetik anikik watañ yindañ yive yetik pilik watañjile guan mfindinjmalen, wun pindañ andakambindi mfapetanmã pilik watañ ga pitiwikapa. Pitikivakandi katik guanin gasak tonapa. Kapekandi balañjun kavik ka pavi."

²² De, Jisasilin yila wulu kavik galaveve, "De, balañjun anikik wain manam yañjik jak mñisakik ka fulapayi.* Kavik pavalen wun gifimbe kivakandi pitiwiki wain manamin salave sakapa. Kape jak mñisakin yakakatik tonapa. Kayi. Anikik wain anikik jak mñisakik fulapa."

Jisasilin Yisi Tonimbale Vakik wulu sivileve

(*Matyu 12.1-8 na Luk 6.1-5*)

²³ De, yetik Yisi Tonimbale Vandi* Jisasilin yetik wit mandivale balam kumbaŋjik njimeve. Wunundi wakan njimeve wokok guŋgundan wit mavi vekeve. ²⁴ De, yila Farisitile* autun wunutuk kavik galaveve, "Valan kakambale wulu Yisi Tonimbale Vandi aipandi pava?"

²⁵ Jisasilin valatik kavik sivileve, "Devitin anañ paveve wulu moleve anañ anañ, yetik balañjikin. Ben katik momotva ava wuleka? Wunundi yila balañjun yatangin gunanin toneve. Valan jeñjekin miñakik. ²⁶ Katik vandi Apiatalin Gotkik Gasak Wamile Gasak Gia Wakin* toneve. Devitin* Gasak Wamik* njimevekandi katik Gotkik makitik mandivale bret jiveve. Katik Gasak Wamile Wakundun busuak ñaikik jivale bret. Yila balañjun ka jivi, kakamba. Kape Devitin jive masiveve wunundi wakan njimeve balañjutuk."

²⁷ Jisasilin kavila Farisitile aututik kavik sivileve, "Gotin Yisi Tonimbale Va mandiveve balañju anafak ga tonmanga. Kape Gotin balañju ava mandiveve Yisi Tonimbale Va anafak ga tonmanga. ²⁸ Miyakavik Balañjik Fakin* Yisi Tonimbale Vakik Gasak Wakin tonma."

3

Jisasilin Yisi Tonimbale Vandi yetik avitkik kilik anafak ga toneve

(*Matyu 12.9-14 na Luk 6.6-11*)

¹ De, Jisasilin yetik Sa Wamik* yika loveve. Lovevekandi ñaikik kilik siŋgifulukik avitin toneve, katik Sa Wamik. ² Katik Sa Wam kumbaŋjile balañjun Jisas wutve jileve. Wun katik avit anafak ga tonapati Yisi Tonimbale Vandi. Kavik pavalen valan wulu mandive sivitvanga juŋaveve wunutuk.

* 2:22 Anañ valan kavik paveve, valan yetik jak mñisak yivevekandi yika mfindivevekandi wain manam suwove.

³ De, Jisasilin katik kilik sisingilifukik avitik galaveve, “Din kaipatik njeve.” ⁴ Jisasilin valatik kavik kombiyeye, “Yisi Tonimbale Vandi ala wulu kakamba, ala wulu anafak tonma? Wulu anafu pavati, yaka wulu pavati? Balañju anafak ga tonmati, balañju matve ga sijnmati?”

Kape valan wulu ava sivitve. ⁵ De, Jisasilin vala jítve var jilevekandi wokok kumbañin akalakeve. Bikik kumbañin yakakale toneve. De, Jisasilin wokok kumbañin akalakeve. De, wun katik avitik sivileve, “Din dakik kilik apipiliñjiwá.” De, Wun wokok kilik apipiliñjiwekandi anafak toneve.

⁶ Sa Wami salavevekandi kavila Farisitile* autun Herotkik* autundi mfakungumove, Jisas ga sijnmangapale wulu gnambeve.

Balañju gasakamanaj mannguan vevekatik mfakungujove
(Luk 6.17-19)

⁷ De, Jisasilin wokok guñgundandi Galili mannguanik njeveve. Distrik Galilitile balañjun wusandaj wakan njeveve. Distrik Jutatile balañjun wakan, ⁸ siti Jerusalemile balañjun wakan, distrik Idumeatile balañjun wakan, mannguan Jordan angñdanñile balañjun wakan njeveve. Siti Tair vevekatilendi siti Saidon vevekatile balañju wusandajin wakan njeveve. Valan wokok wun paveve papava biyivekandi wunutuk njeveve.

⁹ Jisasilin wokok guñgundatik galaveve yetik bali vevekatik malañmi mandivanga, kavila balañju wusandajin wunu towok gifutupandu. ¹⁰ Wun balañju wusandaj anafak ga toneve, kapendi maliwale balañju wofopin wunu gifutupeve, wunu mfovanga. ¹¹ De, balañjutuk mamalik masivale sulak yakakale, valan Jisas wulevekandi, valan Jisasikik makitik kumu filekekandi kavik joñmi galaveve, “Du Gotkik Fak.” ¹² Jisasilin apikakambe sivileve, “Ben nñunu sivitve masivandu.”

Jisasilin 12 autu akakalawove Aposel ga tonmanja
(Matyu 10.1-4 na Luk 6.12-16)

¹³ De, Jisasilin lamik kivevekandi, wun malikive balañju wun kaññive. Kapendi valan wunutuk njeveve. ¹⁴ Wun 12 autu akakalayeve wunundi wakan tonmakandi apikusuvanga Gotkik wulu sivitvakandi ¹⁵ sulak yakakale sañjarmangapale pitik yivanga.

¹⁶ Kavila 12 autukok wuñ kavik tonma: Saimon, Jisasilin yetik wuñ galaveve, Pita. ¹⁷ Sepetikik fak Jemsindi wokok wufaka Jon. Kavila alawiñ wun yetik wuñ kavik galaveve, Boanerges. Ambikik balañdi katik wuñkik asik kavik galava, bambalundunjoñ fu. ¹⁸ Yila balañju Andrundi Filipti Bartolomyundi Matyundi Tomasindi yetik Jems, Alfusikik fakti Tatijsindi yetik Saimon, Selotile* balañjiki ¹⁹ Jutas Iskariot. Jutasilin mamatutuk Jisas kindñmi supapale fak.

Yila balañjun galaveve
Jisasilin Belsepulkik pitikti wokok wulu paveve
(Matyu 12.24-32 na Luk 11.14-23 na 12.10)

²⁰ De, Jisasilin wokok mfotok njeveve. Njevevendi balañju wusandajin yika wunutuk njeveve mfakungujove. Kapendi wun wokok guñgundandi jerjek akafayi jivapa? ²¹ De, kavik biyivekandi wokok ññandi ñañasan wunutuk yinjeveve, wunu wuwanga. Valan kavik galaveve, “Wun nanambakandi tonma, kaukatik.”

²² De, yila Jerusalemile Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun* wunutuk njeveve. Valan kavik galaveve, “Katik Belsepul galavale sulak yakakatikin wokok kumbañjik tonma. Kapekandi wun katik sulak yakakalekik gasak wakinkik pitikti yila sulak yakakale sañjarñmi.”

²³ De, Jisasilin vala yinñanga galaveve. Yinñevendi wun apikamule wulu kavik sivileve, “Satanin* Satan avik sañjarapa? ²⁴ Ñaikik lomñ gñgani mativavilevekandi yipatili balañjun yipatili balañjundi mñ ñilik tonma, kavik pavalen katik lomñ anafak ka tonapayi. ²⁵ De, ñaikik mfoñile balañjun mñ ñilik tonmalen valan anafak ka tonapayi. ²⁶ De, Satanin wokok guñgundandi gñgani mativavili mñ ñilwalen, valan ka sambitve tonapayi. Wun miñakik tonapa.

²⁷ De, yetik fumafumñ katik gasak pitikie balañjikik mfotok yatangin ka lovapayi, lua fombanga. Wun wandefaka kilivi balawá, lovama, lua fombanga pave.

²⁸ Njin betik wulu varu galava, balañjun Gotkik wulu anafu yive suwñdi, Gotin kavila balañjukok yaka wulundi Got maiyawale wulu bikik safumbatik ka mandive sivlapyai. Valambapa. ²⁹ Kape yetik balañjikin Gotkik Sulak maiywalen, Gotin katik yakakatik wulu ka valambapayi. Wokok yaka wulu valu valu tonñmama.”

³⁰ Kavila Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun anañ kavik sivileve, “Wun wokok kumbañjik yetik sulak yakakatikin tonma.” Kapendi Jisasilin kavila wulu sivileve.

Jisasikik womendi wufakali nanafat?
(Matyu 12.46-50 na Luk 8.19-21)

³¹ De, Jisasikik womendi wufakalin yinñivekandi tatangatik sambilevekandi yetik balañjik apikusuveve Jisas ga salavanga pave. ³² Balañju sakimbañin wunundi yisiwi toneve. Valan wunutuk sivileve, “Dakik womendi wufakali tatangatik tonma. Valan du salavanga galava.” ³³ De, Jisasilin kavik kombiyeye, “Ñaikik womendi wufakali nanimba?” ³⁴ Wun kavila wunundi yisiwi toneve balañju joloñevkandi kavik galaveve,

* 3:18 Watik gaveka. Yila balañjun kavik galava, kavila Selotile balañjun Romile gavman valambanga milikeve.

“Ŋakik womeandundi wufakalin kavila. ³⁵ Gotkik wulu pavale balañjun ŋakik wufaka, ŋakik sami, ŋakik wome tonma.”

4

Jisasilin balamik jeñjek mandivarngapale wulu apikamule sivileve
(*Matyu 13.1-9 na Luk 8.4-8*)

¹ De, balañju gasakamanar Jisasitik yika ñime mfañgunjove mfanik, kapendi Jisasilin wulu mfititiwi sivileve Galili mañnguan avaki. Kape, de, wun balinik valape yisivove mañnguanik. De, wofopin siñasiñ mokalowove. ² Wun yila wulu gasakamanar apikamule sivileve, valatik.

De, kavik mfititiwi sivileve, ³ “De, biye. Yetik avitin wit mavi mandiveven masoiñimeve, wokok balamik. ⁴ De, wun miyakavik masoiñimevendi yila wit mavi masi kumuovendi wañan ñime jiveve. ⁵ De, yila wit mavi yetik mindimin vilekik toneve mañjikatik kumuwove. Gasakamanar mañju miñakik mitik kumuwove. Kape, de, valan kepat pambi takeve. ⁶ Takevekandi valin sikapavendi kepat aliyeve. Simbilin waingave ava bumbe, kape aliyeve. ⁷ De, yila wit mavi yisakik wulakin gñganik kumuwove, kapendi katik wulakinin vaiyendoñevendi kavila witin ava loñmi. ⁸ De, yila wit mavin mañjika anafakik kumuwove. Kapekandi kambewi gasak tonevekandi yila ñaikik ñaikikin 30 loñve, yila ñaikik ñaikikin 60 loñve, yila ñaikik ñaikikin 100 loñve. Wofopin miyakavik loñve.” ⁹ Kapekandi wun kavik sivileve, “Tuandukok balañjik mikinim biyanga.”

Jisasilin aipandi apikamule wulu sivileve
(*Matyu 13.10-17 na Luk 8.9-10*)

¹⁰ Jisasilin wokok gungundandi ñaikik yika tonevendi, yila wunundi wokok 12 gungundandi toneve balañjun wunutuk kavila apikamule sivileve wulu kombiyeve. ¹¹ Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben yivale Gotkik lomile fombale wulu, kape yila balañjun ava yive. Apikamule sivitvale wulu katik ñaikik biya, valan. ¹² Kapekandi valan yatangin jinjit tonma, kape ka wuti. Yatangin biimbii tonma, kape ka juñjavi. Valan kavik pavalen juñjoramavi anafak yivakandi Gotin bikik wulu yakakale bikik safumbatik mandive ka sivilapayi. Valambapa. Kape kavik ka pavi, valan.”

Jisasilin katik wit mavikik wulukik asik sivileve
(*Matyu 13.18-23 na Luk 8.11-15*)

¹³ De, Jisasilin kavik kombiyeve, “Ben kasik apikamule sivitvale wulukik asik ka juñjavalava? Ben apikamule sivitvale wulu wofopkik asik avik juñjavapa? ¹⁴ Katik wit mavi mandivale avitin wun Gotkik wulu mandiva. ¹⁵ Katik masi kumuwole wit mavi kavik tonma, Gotkik wulu sivitvale mitik yila balañjun wokok wulu biya, kape Satanin afindafinda ñime diwa, katik valan biyale wulu. ¹⁶ De, miñakavik, kavila wit mavin yetik mindim vilekik tonmale mañjikatik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biyakandi afindafinda yive valalawa. ¹⁷ Kape valan simbili miñakik bikik kumbangitik. Ñasuak ñasuak tonmale yila balañjun Gotkik wulu giliapakandi valatik yikali yikali yaka wulu pavandi valan Gotkik wulu valamba, kepat. ¹⁸ De, miñakavik, kavila wit mavin yisakik wulakindakik mitik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biya. ¹⁹ Kape valan mañjikatile wulu wulu wofop towok juñjavi. Moni pipiwandi yila lua yivanga miliwa. Kavila wulun wofop Gotkik mangik vaiyendoñmandi ka loñmi. ²⁰ De, miñakavik, yila wit mavin mañjika anafakik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biye yive mfovakandi loñmi, yila ñaikik ñaikikin 30 loñma, yila ñaikik ñaikikin 60 loñma, yila ñaikik ñaikikin 100 loñma.”

Jisasilin min gisakaivanga ka galavi
(*Luk 8.16-18*)

²¹ De, Jisasilin kavi kombiyeve, “Ben yisi tonmarngapale min giningindi timbala? Kayi. Ben katik min mambat lolomik mandivala? Kayi. Ben mambat vilekik mandivala? Ye! ²² Anañ gisakaivale wulu wofopin wulapa. Anañ fombe tonmale wulu tatarngatik tonapa. ²³ Tuandukok balañjik mikinim biyanga.”

²⁴ Jisasilin valatik kavik sivileve, “Ben biyale mangik, ben mfove. Ben atik singak masivalen Gotin betik katik ñaikik singak masivapa. Kape Gotin betik yila wusandar masivapa. ²⁵ Yetik balañjikin yila lua tonmalen, Gotin yika yila lua masivapa wunutuk. Yetik balañjikin lua miñakik tonmalen, wunutuk tonmale lua wokok, Gotin yivapa.”

Jisasilin katik wit mavin pambi tawale wulu apikamule sivileve

²⁶ De, Jisasilin kavik sivileve, “Gotkik lomim kavikingo tonma, ñaikik balañjikin wit mavi balamik mandiveve. ²⁷ De, wun wukanda ñemñjalilekandi vasisu pañjalali, kape kavila valundi pambi tawi apikikiva, kape katik balañjikin katik apikikivale wulu ka juñjavi. ²⁸ De, katik mañjikalin woven ga tawi pambi, de, pindar duñmati loñmakandi, de, pindar vañ wokok mavi loñve. ²⁹ De, kavila witin alivakandi siñginma, kape balam wañin ñima, yivanga pave. Wokok jeñjekin balawale.”

Jisasilin mastet galavale muñkik wulu apikamule sivileve
(*Matyu 13.31-32 na Luk 13.18-19*)

³⁰ De, Jisasilin kavik sivileve, “Gotkik lomim gitik wosengo tonma? Amban gitik wulu apikamule sivilapa? ³¹ Wun muñ mastet mavingo tonma. Katik mañjikatik mandivale, wun vivotka vañ tonma. Yila mavi wofopin gasak. ³² Kape wunu mandive kambekukile gasak vañ, wokok yila gasak gu miliyanga, kapendi yila wañan muanja kawale wokok dindingatik.”

Jisasilin apikamule wulu sivileve
(Matyu 13.34-35)

³³ De, Jisasilin yila kavik tonmale wulu wusandarj valatik apikamule sivileve, bikik junjunamatile gikilikik. ³⁴ Wun vala wofopti tonevekandi apikamule wulu naikik sivileve. Kape wun wokok gunggundandi naikandi tonevekandi, wun wokok wulu wofop matisivanjmi sivileve.

Jisasilin galavevendi vivilimin valambeve
(Matyu 8.23-27 na Luk 8.22-25)

³⁵ De, katik vanile mfunum, valin mfatindimbevendi, Jisasilin wokok gunggundatik sivileve, "Amban anggandarj govapa." ³⁶ De, valan katik mfakungunjeve mfa valambe njimeve. De, Jisasilin wandefaka balinik valape yisi mfititivi sivileve. Kapekandi valan wakan valapevekandi njimeve. Yila balinjan wakan njimeve, wunundi.

³⁷ De, gasak vivilimin njimandi pukapukalin gasak varjin kambekevendi balilin manjam mfuleve. Gasak manjam mfulevendi njilwanga pave. ³⁸ Jisasilin fufu kalaajmi fop mandive njembeve vimbati. Kape valan wunu matimfemfembe sivileve, "Watpalanj, din sawulu juravala, amban singnapala!"

³⁹ Kapendi Jisasilin kambekuakave vivilim apivaw i galavevekandi manjam wokok kavik, galaveve, "Balawi! Biam tonme!" Kape, de, vivilimin minakik, biam toneve manjamin. ⁴⁰ Jisasilin wokok gunggundatik kavik sivileve, "Ben aipandi valaiva? Ben Gotkik wulu ava yive suwoka?"

⁴¹ De, valan towok valaiveve. Valan bisak sivileve, "Wun nanafat? Wun galavandi vivilimndi manjamin wokok mangik biye pava."

5

Jisasilin yetik balañjikik dundumiivale
sulak yakakatik sañjarjeve
(Matyu 8.28-34 na Luk 8.26-39)

¹ De, Jisasilin wokok gunggundandi manjamuan arjandarjin goveve, katik Gerasa galavale mitik. ² Govevekandi balini alikivevendi, de, kepat yetik sulak yakakale dundumiivale balañjikin gumbiti salave njimeve, Jisasitik. ³ Katik balañjikin gumbitik tonjilali. Yila balañjun wunu ta kilikeve. Senin ava balawi. ⁴ Valan anañ yikali yikali sendi gambingindi kilia kilikeve. Kape wun kiliatile sen gipitikevekandi gambingitile wokok gipitivi pata pata ga kumuwove. De, balañju wofopin pitan minakik wunu wuwangapale. ⁵ Vasisu wukanda wun gumbitik toneve, kape lambitik. Towok kolekilalilekandi wovene wovene wokok safu mapipilikeve, mundumundi.

⁶ Wun Jisas ganaingatik wulepakavekandi Jisasitik jarjevendi makiye danj vandamfufu amandepewi bakti manjikatik tarjmi toneve. ⁷⁻⁸ De, Jisasilin wunutuk sivileve, "Kasik sulak yakakatik, din wunu valambe!" De, katik balañjikin gasak pitikti jorjmi sivileve, "Jisas, du Gotkik fak. Goton wusuak naikik tonma, Gasak Wakin. Din nunutuk gitik papa? Njin dutuk Gotkik wunji anjeleljmi sivitva, din nunu yakai yakai pavandu."

⁹ De, Jisasilin wunutuk kombiyeve, "Dakik wunjin nani?"

De, wun Jisasitik sivileve, "Najakik wunjin Kaman. Nen gasakamananj." ¹⁰ Wun Jisas towok galambalambaneve vala sañjarjmi yetik mitik ga njimandu.

¹¹ De, vevekatik yetik lamik yila vilun sakimbanjin jitoneve. ¹² Kavila sulun galambalambanme sivileve, "Ne kavila vilutuk apisukuve. Ne valatik ga love." ¹³ Kape Jisasilin apisukuve ga njime loveve. De, valan katik balañjik valambe salavevekandi vilutuk lovevendi kavila vilu wofopin kambilimik jarj bumble njilikeve manjamuanik. De, 2000-ingo njilivove.

¹⁴ Kape, de, kavila vilu manjinjiveve balañjun milevekandi sivileve, gia watikile balañjundi kaukatile balañjutuk. Kape, de, valan wofopin salaveve wulanga, katik paveve wulu, gitik wulu. ¹⁵ De, valan Jisasitik njimevekandi katik kamanj sulu dundumiivale balañjik wuleve. Wun watarj kilivi Jisasindi yisitoneve. Wokok junjunamalin tukuakeve, kapendi kavila balañjun valaiveve. ¹⁶ Kavila wutvale balañjun Jisasilin pavale wulu yila balañjutuk sivileve, katik sulak yakakatik dundumiiveve balañjikik wulundi katik vilukik wulu sivileve, valan. ¹⁷ De, kavila balañjun galambalambaneve Jisasilin bikik manjika valambe njimanga.

¹⁸ Jisasilin balinik valapanga pavevendi katik sulak yakakale dundumiivale avitin wakan njimanga galambalambaneve Jisasitik. ¹⁹ Kape Jisasilin wunu kavik anjeleljmi sivileve, "Din dakik mfotok dalanjime, dakik balañjutuk sivitvanga kasik Gasak Wakinin du balambanme pavale wulu." ²⁰ Kape, de, katik avitin valambe njime sivileve Dekapolis galavale distrikile balañjutuk. Wun Jisasilin wunutuk pavale wulu sivileve, kapendi balañju wofopkik kumbarjin kambekeve.

Jisasilin yetik singinmale alepti maliwale me anafak ga toneve
(Matyu 9.18-26 na Luk 8.40-56)

²¹ De, Jisasilin yika anggandarj gove alikivevendi balañju wusandarjin wunutuk mfakungunjeve manjamuan vevekatik. ²² De, yetik Sa Wamile* Jairus galavale gasak avitin Jisasitik njimeve. Jisas wulevekandi katik avitin Jisasitik gambingi mitik njime mfaiyimitve apititilevekandi ²³ galambalambanme kavik galaveve, "Najakik alepin singinmanga pava. Din njime kilik mandivanga. Kavik pavalen wun anafak tonapa, ka singinapayi." ²⁴ De, Jisasilin wunundi njimeve.

Gasakamananj balañjun wakan njime wunu gifutupe njimeve. ²⁵ De, naikik melin wakan njimeve. Wun 12 yia yila valu wusandarj ambala towok kakilali. ²⁶ Katik melin gasakamananj doktalutuk ta njilali. Kape valan

wunu towok ga akalakeve kape wun wokok gasakamanaj moni vala ta wusuwi valambeve. Kape wokok mamalikin ava valambe. Avan. Yika gasak toneve.

²⁷ Katik melin Jisasikik wulu biyeve kapekandi gasakamanaj balañju gɔngani yijimeve Jisas pɔndani. Yijimevekandi wun Jisasikik wataj mativiviniñgeve. ²⁸ Wun wokoki sivileve, “Ŋin wokok wataj mativiviniñmalen, ñin anafak tonapa, yika.” ²⁹ De, kepat, wokok ambala matitikaleve. Wun juɔaveve wokok mamalikin wunu valambeve.

³⁰ De, kepat, Jisasilin kavik juɔaveve yila pitikin wunu valambe salaveve. Kapekandi, matiyokolowi sivileve, “Ŋakik wataj nan mativiviniñma?”

³¹ De, wokok gungundan wunutuk sivileve, “Balañjun gasakamanaj du gɔfutupa. Din aipandi galava, ‘Ŋunu nan mativiviniñma?’” ³² Kape Jisasilin joloŋeve wunu mativiviniñgeve balañjik walaŋga.

³³ De, katik melin valaive pipikeve. Wun juɔaveve, wokok mamalikin wunu valambeve. Kapekandi Jisasikik makitik gambingi mfaiyimtve apitilevekandi wulu vanu sivileve. Wun wokok wulu wofop sivileve.

³⁴ De, Jisasilin wunutuk sivileve, “Ŋakik sami, din kavik juɔava, ñin dakik mamalik ga apitandanmangapale pitikin tonma. Katik juñjuɔamandi mamalik valambale, din. Din anafak dalañ juɔajime. Din dakik mamalikin yika ka yivapayi.”

³⁵ Valan kamfu sivi tonevekatik, katik bikik Sa Wamile gasak avitik mfotile yetik avitin ñime sivileve, “Dakik alepin anañ siñinmale. Watpalañ gɔtik panga malañmanga? Ga tonme.”

³⁶ De, Jisasilin bikik wulu biyulu gilipeve. Wun katik bikik Sa Wamile gasak avitik kavik sivileve, “Valaivandu. Ŋakik wulu yive suwi.”

³⁷ De, wun balañju wofop angileñevekandi wun aliluanguañ balañju ñaikik malañjeve, Pitandi Jemsindi Jon, Jemsikik wufaka, kavila alianguañ ñaikindi wakan ñimeve. ³⁸ De, valan katik wamile gasak avitik mfotok ñimevekandi, Jisasilin kavik wuleve, yila balañjun jipala salaveve, kape yila balañjun towok yekeve. De, gasak dindɔngit paveve, valan. ³⁹ De, Jisasilin lovevekandi sivileve, “Ben aipandi gasak dindɔngit pandi pandi yewi? Wun ava siñinme. Wun ñemba.” ⁴⁰ Kape valan wunu sekeve.

De, wun vala wofop tatangatik sañjañeve. Sañjañevekandi katik alepkik womendi wañdi wokok wunundi ñimeve balañjundi katik alepin toneve mitik loveve. ⁴¹ De, wun katik alepkik kilik mfovevekandi galaveve, “Talita kum.” Wun ambikik balañdi kavik galava, “Kasik alepat, ñin du galava, din kambewi!”

⁴² De, kepat katik alepin kambevekandi makañimeve. Wun 12 krismas toneve. De, kavila balañjun wutve vilawiki pikiliyeve, towok pikiliyeve. ⁴³ De, Jisasilin valatik towok sivileve kasik wulu yila balañjutuk sivitve masivandu. Kavik sivilevekandi yila jeñjek katik aleptik masivañga galaveve.

6

Nasaletile balañjun Jisas gilipe ambikapeve

(Matyu 13.53-58 na Luk 4.16-30)

¹ De, Jisasilin katik mit valambe ñimeve wokok watikik. Wokok gungundandi wakan ñimeve. ² De, katik Yisi Tonimbale Vandi* wun Sa Wamik* love mfititi mfititi sivileve. Wulu biyeve balañju wusandañin pikiliye sivileve, “Kasik avitin kavila wulu akati yivale? Katik wunutuk tonmale gasak juñjuɔamalɔn avik tonma? Kasik avitin kavila gasak pitikie wulu akati yivale? ³ Wun katik kilikvali. Wun Mariakik fak. Wun Jemsindi Josepindi Jutasindi Saimonkik wuñgiak. Wokok samilu ambandi tonma.” Kavik sivilevekandi, de, bikik kumbañgin akakalakeve, wunundi.

⁴ De, Jisasilin kavik sivileve, “Balañjun Gotkik mangik malañmi sivitvale balañjik akitva, kape wokok watik ñaikik valan wunu ka akitvi, wokok ñiñan wunu ka akitvi, wokok mfotile balañjun wunu ka akitvi.”

⁵ Kape, de, Jisasilin gasak pitikie wulu katik watikik avik pavapa? Kape wun ñaikik ñaikik maliwale balañju kilik mandivevendi apitandañeve. ⁶ Valan wokok wulu ava yive suwi, kape wun towok juɔaveve.

Jisasilin wokok 12 gungunda apisukuveve yila wulu pavañga

(Matyu 10.5-15 na Luk 9.1-6)

De, Jisasilin wokok gungundandi wata watatik ñilali mfititi mfititi sivileve. ⁷ Kape, de, wun wokok 12 gungunda kañiñmileve. Kañiñmilevekandi asikuveve alawiñe alawiñe Gotkik wulu sivitvañga. Wun valatik pitik masiveve sulak yakakale sañjañmangapale. ⁸⁻⁹ Wun kavik galaveve, “Ben muñfuti sundi safutile wataj ñaikik malañmi. Kape yetik watañdi karɔgandi bretandi yila monindi malañmandu.” ¹⁰ Wun valatik galaveve, “Ben yetik watikik ñime apisalavakandi yetik ñaikik mfotok love tonmumu. Ben katik mfot valambe yetik mfotok ñimandu. Kape yetik watik ñimamanga pavalen, de, katik vandi katik mfot valambumu. ¹¹ De, katik watikile balañjun be yivulu gilipakandi bikik wulu biyulu gilipalen, de, ben vala valambe ñimumu. Kavik papavalen ben bikik gambingitile mañju bimbiliñmumu. Kavik pamfu kavila balañjun bikik yaka wulu ga juɔavañgapale.”

¹² Kape, de, kavila gungundan wata watatik ñiñi salavevekandi sivileve, yila balañju anafak juñjuɔama ga yivañga pave. ¹³ Valan sulak yakakale wusandañ sañjañevekandi maliwale balañju gasakamañjik wel mandive anafak ga toneve.

Herotin sive Jonkik fop ga matipitiwove

(Matyu 14.1-12 na Luk 3.19-20 na 9.7-9)

¹⁴ De, Herot* galavale juwutkasakin biyeve Jisasikik wuñin gasak toneve, mita mitatik. Yila balañjun kavik galaveve, “Jon, katik balañju mañamik ganga bumbeve balañjikin, wun siñineve kape guami yika

kambevevekandi yika wun Jisas tonma. Kapekandi kavila gasak pitikie wulu pava.”¹⁵ Kape yila balañjun kavik galaveve, “Elajjalín* Jisas tonma.” Kape yilan galaveve, “Wun yetik Gotkik mangik malañmi sivitvale balañjik, anañkik Gotkik mangik malañmi sivitvale balañjikíngo tonma.”

¹⁶ De, Herotín kavila wulu biyivevekandi sivileve, “Tjin sivitve Jonkik fop ga matipitikeve, kape wun guami yika kambeveve.”

¹⁷⁻¹⁸ Anañ Herotín wokok Filip galavale wufakakik Herotias galavale me vasomileve. Jonon Herotik kavik sivileve, “Gotkik wulun kakambeve dakik wufakakik me vasomileve wulu.”

Kape, de, Herotín wokok matamatu ga ñimeve Jon wuwí muñjimik suwove.

¹⁹ Kape, de, Herotiasikik kumbañ akalakilali Jondi. Wun Jon ga siñgínmanga ta sivileve.²⁰ Herotín Jon valaiveve. Wun ñunaveve Jonon balañjik anafawali, Gotkik wulu ñaikik pavale balañjik. Kapekandi wun Jon anafak ga tonmanga paveve. Jonon Gotkik wulu sivilevendi Herotín Jonkik mangik biyivevekandi wokok kumbañin towok kambeveve, kape wun yikali yikali biyanga milikeve.

²¹ De, pindañ Herotiasilín Jon ga siñgínmangapale ñunñunama kavik yiveve. Herotín yetik gasak vit paveve wokok womelín wunu kakeve vandi. Kape katik vitik wokok wakíndundi matamatkasundi Galilitile yila gasak autun yinñimeve.²² De, Herotiasikik alepín love gññ silíveve, kapendi Heroti wokok vitik yinñimeve balañjun vavalakeve. Kapekandi Herotín katik aleptik kavik sivileve, “Dín miliwale lua ñunu kombiyumfu, ñin masapa.”²³ Wun galaveve, “Tjin ka galavalanpapayi. Dín gitik lua gitik lua kombiyalen, ñin masapa. Dín ñaikik lomile yipat yivañga miliwalen, ñin gíngani vawa dutuk yipat masapa.”

²⁴ De, katik alepín wokok wometik salave kombiyiveve, “Tjin avik galavapa?”

De, wokok womelín galaveve, “Jon, katik balañju mañamik ganga bumbeve balañjik, dín wokok fop kombiyumfu.”

²⁵ De, kepat katik alepín afíndafínda ñime galaveve Herotik, “Tjin kavik miliwa, katik balañju mañamik ganga bumbeve balañjik, Jon, dín wokok fop kamfu kamfu angatik suwí masive ñunutuk.”

²⁶ De, Herotín katik wulu biyivevekandi ñunambii ñunambiyiveve. Kape wun wokok anañ towok sivileve wulu ñunaveve. Wun kavila vitik yinñimale balañju mimilikeve, kapekandi kavila wun sivileve wulu valambulu gilipeve.²⁷ De, wun yetik wunundi tonmale matamat apisukuve ga ñimeve Jonkik fop matipitíwí yivañga. Katik matamatín muñjimik ñimevekandi Jonkik fop matipitikeve.²⁸ Matipitíwevekandi angitik suwí malañmi masiveve aleptik. De, katik alepín wokok wometik masiveve.

²⁹ De, kavila wulu biyivevekandi Jonkik gungundan ñimeve Jon sisíngín yive malañmi mandíveve guamik.

Jisasilín jeñjek 5000 aututuk masiveve

(Matyu 14.13-21 na Luk 9.10-17 na Jon 6.1-13)

³⁰ De, kavila Jisasilín apisukuveve 12 balañjun wunutuk yika yinñimevekandi bikik valan paveve papavandi mfititíwí sivileve wulu Jisasitík sivileve.

³¹ De, balañju gasakamañanñin valatik yikali yikali yinñi yinñimeve, kapendi valan jeñjek avik jivapa? De, Jisasilín wokok gungundatik kavik sivileve, “De, ñunundi ñime. Amban muñngumbañjik ñimama, yisi wulianja.”³² De, valan busuak ñaikik balíndi muñngumbañjik ñimeve.

³³ Valan ñimevendi yila balañju wusandañin wule ñunaveve ñimeve. Wata watatíle balañju wusandañin masi jañmi ñimeve, bindefop.³⁴ De, Jisasilín alikívevekandi wuleve balañjun mfañgunjove mfa. Wulevekandi balambaneve. Wun kavik wuleve valan sipsip fuingo toneve, valan maññinñiveve balañjikín miñakik. De, wun wulu gasakamañanñ mfititíwí sivileve, valatik.

³⁵ Kape, de, mfunun, valín bambaevendi wokok gungundan Jisasitík ñime sivileve, “Kaikalín muñngumbañ, de, valín bumba.”³⁶ Kavila balañju ga ñime veveka mítandi watatik, bikik jeñjek ga wusuwanga.”

³⁷ Kape Jisasilín wokok gungundatik kavik sivileve, “Ben jeñjek masive, valatik.”

De, valan wunu kombiyiveve, “Ñen 200 valu tonapale monitíle breta wusuwapala, valatik masive ga jivañga?”

³⁸ Wun valatik sivileve, “Ben breta akuarñin tonma? Wutvañga dalañime.”

Valan ñime wutve balakevekandi yika yinñime sivileve, “Ñen ñaikik kilik bretandi alawiñ yesija tonma.”

³⁹ De, Jisasilín kavila balañju wofoptik kavik galaveve, “Ben gumu gumu yisiwí, anafak vasesambañjik.”

⁴⁰ De, valan gumu gumu yisiwove, yilan 100 100 yisiwove, yilan 50 50 yisiwove.

⁴¹ De, Jisasilín kavila ñaikik kilik bretandi alawiñ yesija yivevekandi fínga matañmi wulevekandi Gotik akítve kukuñeve. Kukuñevekandi breta pitíwí masiveve wokok gungundatik kavila balañjutuk masivañgapale. Pavevekandi wun kavila alawiñ yesija pitíwí masiveve, wofoptik.

⁴² Kape, de, vala wofopín jive balakeve.⁴³ De, valan yila yisiñgalindi breta yila 12 banda yive suwí mimílesekeve.⁴⁴ De, 5000 autun katik jeñjek jiveve.

Jisasilín mañanguan vlekik ñimeve

(Matyu 14.22-33 na Luk 6.16-21)

⁴⁵ Jisasilín wokok gungunda balínik ga valapeve angíndañjik govañga, bindefop. Wun Betsaita galavale watíkik ga goveve, vala. Wun wusuak toneve, kavila yila balañju bikik mfututuk ga ñimanga pave.⁴⁶ De, wun kavila balañju ga ñime balakevekandi yetik lamik ñime kivevekandi Got kukuñmanga.

⁴⁷ De, katik wukan varj, katik balilín mañanguan gñganik toneve. Kape Jisas wusuak siñasiñjik toneve.

⁴⁸ De, wun kavik wuleve wokok gungundan towok yikíveve, kape gasak vívilimín bikik mapalatik ñimevendi ta yikíveve.

De, valitík Jisasilín ñjimeve mañam vileki. Wun vala valambe ñjimañga paveve, ⁴⁹ kape valan mañam veleki wunu wuleve. Kapekandi siñgin mui juñavevekandi kolekeve. ⁵⁰ Vala wofopin wunu wule valaiyeve. De, kepat wun valatik galaveve, “Ñunu kasik. Valaivandu! Kumbañgi ditipata tonme.” ⁵¹ De, wun valandi balini valapevendi katik vivilimin valambeve. De, valan wutve towok mfulawikeve.

⁵² Valan katik breta masiveve wulukik asik mamañgoveve. Valan sipilavit yakakale balañju.

Jisasilín yila maliwale balañju anafak ga toneve, Genesaretik

(Matyu 14.34-36)

⁵³ De, Jisasilín wokok guñgundandi mañamgwan angindañjik govevekandi Genesaret galavale mitik ñjime bali ñjeve. ⁵⁴ Ñjevekandi bali valambe alikivevendi kavila balañjun wunu wule juñaveve. ⁵⁵ Kapekandi valan bikik mita mita wofop jañjevekandi maliwale balañju yiveve. Valan palasuandi malañjeve maliwale balañju katik Jisasilín tonmale mitik anañ biyeve, valan. ⁵⁶ De, Jisasilín ñjimeve mita wofop, wata wofop, gia wata wofop, mia mita wofop, valan bikik maliwale balañju malañmi mfelekeve, bikik makalowale mfanik. Valan pavevekandi Jisasitík galambalambaneve wokok watañjele mfumfut mativiviniñmañga. Wokok watañjele mfumfut mativiviniñjeve balañju wofopin bikik mamalun valambeve.

7

Jisasilín galaveve

Gotin Masiveve Goñguañmali Wulun gasak vañ tonma

(Matyu 15.1-9)

¹ De, yila Farisitile* autundi yila Jerusalemile Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun* Jisasitík mfakunguñjove. ² Mfakunguñjovekandi wuleve Jisasikik yila guñgundan jeñjek jiveve, kape bikik kilia yakakale, valan ava andakambe mañamik.

³ (Kavila Farisitile balañjundi yila Jutatile balañjun wofopin bikik kilia ka andakambalen jeñjek ka jivapayi. Anañkik balañjun masiveve bikik goñguañmali fulakin kavik toneve. ⁴ Valan maket mandivale mfanik ñjime yinñimevekandi, yatañgin ava jive. Valan wandefaka mañam andakambeve. Bikik goñguañmali wulu wusandañ miñakavik vañjeveve. Bikik wambikasundi susumundi ginñingine andakambeve.)*

⁵ De, kavila Farisitile balañjundi Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun Jisasitík kombiiyeve, “Dakik guñgundan aipandi balañjun masiveve goñguañmali fulak ava pave? Valan yatañgin jiva, kape bikik kilia yakakale, ava andakambe.”

⁶ De, Jisasilín valatik galaveve, “Ben velek mapalandi sivitvale balañju! Katik Aisaia* galavale Gotkik mañjik malañmi sivileve balañjikin bikik fulak wañjeve galaveve. Anañ anañ wun kavik moleve, ‘Kavila balañjun ñunu mañju ñaikikti akitva, kape bikik kumbañgin ganaingitik tonma. ⁷ Valan ñunu yatañgin ta kukuñma, valan balañjukok mfititivali wulu ñakik wululongo galava.’”

⁸ Jisasilín Aisaia* wulu kavik galavevekandi wun wusuak yika kavik galaveve, “Ben Gotin Masiveve Goñguañmali Fulak pindave kape balañjukok goñguañmali wulu pava. ⁹ Ben kavik juñava, Gotin Masiveve Goñguañmali Fulak valambakandi kape anañkik balañjukok goñguañmali fulak pava, katik anafak, a? ¹⁰ Mosesilín* anañ anañ galaveve, ‘Dakik wañdi wome fofonombe.’ Wun miyakavik galaveve, ‘Yetik balañjikin wokok wañdi wome mongopalen, ben katik balañjik matve ga siñginme.’ ¹¹⁻¹² Kape ben pindavakandi galava yetik balañjikin wokok womendi wañtik masivañgale lua wun anañ galaveve Gotik masivañga, wun wokok womendi wañtik masivañdu. Kakamba. Gotkik lua. ¹³ Ben miñakavik Gotin Masiveve Goñguañmali Fulak valambakandi kape anañkik balañjun betik masiveve goñguañmali fulak ben katik pava. Ben miñakavik pava yila wulu wusandañ.”

Jisasilín galaveve

kumbañjele wulun pave ga tonma

balañjik yakakatik

(Matyu 15.10-20)

¹⁴ De, Jisasilín galaveve yila balañju wunutuk yika mfakungumañga. Yinñimevendi wun galaveve, “Ben ñakik wulu biye juñave. ¹⁵⁻¹⁶ Tatanatile yetik wosen balañjiktik lovalen katik balañjikin yakatik balañjik ka tonapayi. Kayi. Balañjikik kumbañjele wulun salavakandi, kavila wulun katik balañjik yakatik balañjik ga tonapa.”

¹⁷ De, Jisasilín kavila balañju valambevekandi mfotok ñjime lovevendi wokok guñgundan wunutuk ñjime kombiiyeve katik mfititik sivileve wulu. ¹⁸ De, wun valatik kavik galaveve, “Ben wakan juñjumañama miñakik, a? Ben ka juñavai, a? Tatanatile yetik wosen balañjikik kumbañjik lovalen katik balañjikin yakatik balañjik ka tonapayi. ¹⁹ Katik wosen dau ñaikik love salave, kape katik balañjikik juñjumañatik ka lovapayi.”

Jisasilín kavila anañ galaveve wulu galavevendi, de, jeñjekin wofopin anafawali tonma, Gotkik makiti.†

²⁰ Jisasilín yika kavik galaveve, “Balañjikik kumbañjele wulun salavakandi, kavila wulun katik balañjik yakatik balañjik ga tonapa. ²¹⁻²² Balañjukok kumbañjele yila yakatik juñjumañalin salava. Kavila kavik tonma, mendulak fulak pava, lua fomba, balañju mat mat ganga siñginma, wutviliwa, yaka wulu yaka wulu pamfuluwa, apipilaiva, mimilika miñakik, mfañjuwa, maiyawa, wovene yatañgin malañkiva, kakañgin. ²³ Kavila yaka wulun balañjikik kumbañjele. Valan katik balañjik yakatik ga tonma.”

* 7:4 Valan mamalik ava juñave, valan andakanja miyakik lua ñañave. † 7:19 Mamalukik wulu gaveka. Wokok wulu balañjikik fulak galava.

Yetik Fonisiatile melin junaveve Jisasilin pitikie kapekandi wulu paveve

(Matyu 15.21-28)

²⁴ De, Jisasilin katik watik valambe njeveve Tair galavale siti vevekatile mitik. Wun kaukati yetik mfotok loveve, kape wokok safulun pimbilinjmeve, kapekandi wun yila balañjun wunu wutvulu gilipeve. Kape wun avik gulipilyapa?

²⁵ De, yetik melin, yetik sulak yakakatikın wokok aleptik dundumiyeve. Katik melin biyeve Jisasilin yinjimeve, kape, de, wun njeveve Jisasikik gambingitik vandamfundu amandepewi bakti manjikatik mandiveve.

²⁶ Katik melin yetik wutakiwi. Wokok gonguarjmalı fulakın Gris galavale lomile, kape wokok wunu kawewe watikın Sairofonisia galavale distrikile.

Wun Jisasitik yinjimevekandi galambalambaneve Jisasilin wokok alep dundumiyeve sulak yakakatik sarjanmanğa. ²⁷ Kape Jisasilin wunutuk galaveve, "Faklia bindefaka ga jive. Fakliakik bret yive kindutik malipakile fulakın yakatik."

²⁸ Kape katik melin wunutuk sivileve, "Gasak Wakın, mambat lolomile kindun fakliakik jenjek vivilı jiva."

²⁹ De, Jisasilin wunutuk kavik galaveve, "Din kavik galavandi, nin anafak biya, kape din dalanjime. Katik sulak yakakatikın dakik alep valambe njeveve."

³⁰ De, katik melin mfotok njevevekandi wuleve, wokok alepin neñembanjik yokowi toneve. Katik sulak yakatikın anañ valambe njeveve.

Jisasilin ñaikik tuandundi mangik miyakik balañjik anafak ga toneve

³¹ De, Jisasilin Tair valambe njeveve Saidon galavale distrikik. Kauka valambe njeveve Dekapolis galavale distrikik. Kauka valambe njeveve Galili galavale manjanuanik.

³² De, valan yetik tuandusin balañjik Jisasitik malanjeve. Wokok belin gikilikeve, wulu waingeve ava sivitve. Kape valan Jisasitik galaveve wokok kilik mandıvanğa, katik balañjik anafak ga tonmanğa.

³³ De, Jisasilin katik balañjik yive kavila yila balañjukok mit valambe njimileve. Njimilevekandi wokok kilıwavi katik balañjikık tuandutuk suwovekandi susupi tulevekandi wokok kilik katik balañjikık betik mandiveve. ³⁴ De, Jisasilin fiinga wunambin gıvatanjmi wulevekandi, sikainjevekandi katik balañjitik galaveve, "Efata!" Katik wulu amban kavik galava, "Tıkuaka!"

³⁵ De, kepat wokok tuandun tıkuavevekandi wokok belin anafak tonevekandi wulu waingeve sivileve

³⁶ De, Jisasilin valatik galaveve yila balañjutuk sivıtvandu, kape valan bala pındave sivileve. Wun towok apıkakambe sivileve, kape valan Jisasikik mangik yika towok bala pındave sivileve. ³⁷ Kape, de, kavila yila balañjun, bikik kumbanjin towok van kambekeve, kapekandi galaveve, "Wun wulu wulu wofop waingeve pava. Wun tuandusin balañju wulu ga biya. Wun mangik miyakik balañju wulu ga sivıtva."

8

Jisasilin jenjek masiveve 4000 balañjutuk

(Matyu 15.32-39)

¹ De, yetik vandi yila balañjun wusandarj mfakunğunove, kape valan jenjekın miñakik. Kape, de, Jisasilin wokok gunğunda kañinjmi ga yinjimevekandi galaveve, ² "Nin kavila balañju balambanma. Valan valu alılam tonmale, kape jenjekın miñakik. ³ Nin vala yatanjin gunarja apisukuvalen bikik mfututuk, yilan gunarjaka masi şingınapati. Yilan ganainğati yinjimale."

⁴ De, wokok gunğundan wunutuk galaveve, "Kaikalın muñungumba, jenjek miyakik mit. Amba breta akati yivapa kavila balañju ga jıvanğa?"

⁵ Wun valatik kombiyeve, "Ben breta akuarj?"

Valan galaveve, "7 breta."

⁶ De, Jisasilin galave manjikatik ga yisıwove, kavila balañju. Wun kavila 7 breta yivevekandi Gotik akıtve kukuñevakandi pitımi masiveve wokok gunğundatik, kavila yila balañjutuk ga masıvanğa. De, valan kavila balañjutuk masiveve. ⁷ De, valan yila sa yesınja toneve, ñaikile. Wun Got akıtve galavevekandi kavila yesınja ga masiveve, miyakavik.

⁸ Valan jenjek jive mamalasewi balawi, valambeve makandu 7 bandatik yive suwi mamalasekeve. ⁹ Kavila balañjun 4,000-ıngo toneve.

¹⁰ De, Jisasilin vala apisukuve ga njevevekandi wun wokok gunğundandi yetik balıni valape angıandarjik goveve Dalmanuta galavale distrikik.

Farisitile balañjun Jisas galaveve yila gasak pitikie wulu pavanğa

(Matyu 16.1-4)

¹¹ De, yila Farisitile* autun Jisasitik yinjimeve wunundi towok bala sivileve. Valan wunu apıplayeve, yetik ga junvanğapale gasak pitikie wulu wunutuk ga pavanğa. Valan yila wulu wokok safutuk mandıve sivıtvanga junaveve.

¹² De, Jisasilin wokok kumbanjin sarjmiki apıwosevekandi kavik galaveve, "Kamfu tonmale balañjun ga junvanğapale gasak pitikile wulu apandı wulanğa mıliwa? Nin wulu vanu betik sivıtva, valan ka wulapayı. Nin vala ga wutvanğa ka pavapayı." ¹³ De, wun vala valambe njevevekandi balınik yika valapevekandi angıandarjik goveve.

Jisasilin yis apikamule wulu sivileve
(Matyu 16.5-12)

¹⁴ De, Jisasindi wokok gungundan bret ginanambe valambe nimeve. Nj aikik bret nj aikikin bali kumbaņik toneve. ¹⁵ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, "Ben waņgeve, Farisitile* autukok yisndi Herotkik* autukok yis. Ben waņgeve."

¹⁶ Wokok gungundan bikik gumi wokok sivileve wulu sivit piyeve. Valan kavik sivileve, "Amban bretin miņakik."

¹⁷ Jisasilin valan sivileve wulu juņavevekandi sivileve, "Ben aipandi bretin miyakik tonmale wulu sivitva? Ben ka juņavi, a? Bikik kumbaņi ava tikuakika? Bikik juņjuņamalin apivitiipalia? ¹⁸ Ben sipalakik, kape ka wuti, a? Ben tuandukok, kape ka bisi, a? Ben ginanambale, a?"

¹⁹ Njin bret nj aikik kilik pitik pilirjevекandi 5,000 balaņjukok, jive gipiive valambeve bretandi ben akuaj banda suwove?"

Valan wunutuk sivileve, "12."

²⁰ Jisasilin valatik yika galaveve, "Njin bret 7 pitik pilirjevекandi 4,000 balaņjukok, jive gipiive valambeve bretandi ben akuaj banda suwove?"

Valan wunutuk sivileve, "7."

²¹ Wun valatik galaveve, "Ben ka juņavi, a?"

Jisasilin yetik sipala yakakalekik balaņjik anafak ga toneve

²² De, Jisasindi wokok gungundan Betsaita galavale watikik apisalave nimeve. Apisalave nimevendi katik watikile balaņjun wunutuk malarjeve yetik sipala yakakalekik balaņjik. Valan wunu galambalambaneve Jisasilin wunutuk kilik mandivanga. ²³ Kape Jisasilin wokok kilik mfovevekandi wunu watik kutuk malarjeve. Malarjevекandi wokok sipalatik susupi tulevekandi kilia wunutuk mandivevekandi kavik kombiyeve "Din yila lua wutvala?"

²⁴ De, wun wutve wulevekandi kavik galaveve, "Njin balaņju wutva, kape muņango nj makatik wutva."

²⁵ De, Jisasilin wokok kilia katik balaņjikik sipalatik yika mandiveve. Mandivevendi katik avitin towok jilevekandi, de, tikuakave, wun waņgeve wuleve, lua wofop. ²⁶ De, Jisasilin wokok mfotok apisukuve ga nimeve. Wun kavik galaveve, "Din watikik apisalavandu."

Pitalin galaveve, Jisasilin Krais tonma

(Matyu 16.13-20 na Luk 9.18-21)

²⁷ De, Jisasilin wokok gungundandi yila watatik nimeve. Sisaria Filipai galavale siti vevekatik tonmale kavila. Valan mai njimevekatik wun wokok gungundatik kombiyeve, "Yila balaņjun njunu nani galava?"

²⁸ Valan wunutuk galaveve "Yilan galava Jon, katik manamik ga bumbale fak. Yilan galava Elaija*. Kape yilan galava yetik Gotkik manjik malarjmi sivitvale balaņjik."

²⁹ Kape wun vala yika kombiyeve, "Ben njunu nanifak galava?"

De, Pitalin kavik galaveve, "Din Krais tonma, katik Gotkik Balaņju Yika Yivangapale Balaņjik."

³⁰ De, wun vala apikakambeve, valan katik wun Krais tonmale wulu sivitvandu yila balaņjutuk.

Jisasilin galaveve, wovene singinme yika kambekapa

(Matyu 16.21-28 na Luk 9.22-27)

³¹ De, Jisasilin valatik yila wulu mfititiwi sivileve. Kavila wulu kavik tonma, yila balaņjun yika wulu wusandaņ Balaņjikik Faktik* pavapa, kape, de, wokok safulun towok akalakapa. Jutatile avitkasundi Gasak Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbaņgikik Balaņjun* wunu bengonapa. Kape valan wunu matve ga singinapa. Kape aliluangik vandi yika kambekapa. ³² Wun kavila wulu matisisvanjmi sivileve. Kape, de, Pitalin wun malarjevекandi vavawi sivileve.

³³ De, Jisasilin matiyokolowovekandi wokok yila gungunda wuleve. Wun Pita miņakavik vavawi sivileve, "Satan*, din avave! Njin du wutvulu gilipa! Din Gotkik juņjuņama ka vaņjenmi! Din balaņjukok juņjuņama nj aikik vaņjenma!"

³⁴ De, Jisasilin ga yinimevekandi wokok gungundandi yila balaņju wusandaņ. Wun valatik kavik sivileve, "Yetik balaņjikin njunu vaņjenme nj manga miliwalen, wovene miliwale juņjuņama ga valambe, kape wokok mamatawi muņ ga afufulive malarjmi njunu vaņjenme. ³⁵ Yetik balaņjikin wovene wovene kamfu kamfu kasik maņjikatik alilekalak tonmangapale wulu gasak wulu vaņ juņava. Kavik juņavale balaņjikin singinapa. Kape yetik balaņjikin kavik ka juņavi. Wun wokok wovene tonmangapale wulu gasak we ka galavi. Wun njunundi Gotkik wulu anafu malarjive juņava, kapekandi singinma. Kavik juņavale balaņjikin alilekalak tonnjimama.

³⁶ Yetik balaņjikin lua wofop vaņ wofop yiva, kapekandi singinmalen, kavila luan wunu anafak avik ga tonapa? ³⁷ Katik balaņjikin woveņe woveņe gitik luandi wusukapa, alilekalak yika tonmanga?"

³⁸ Kamfu tonmale yakakale balaņjun, Got valambale balaņjun, betile yetik balaņjikin njunundi njakik wulu mimiliwi njanalambalen, Balaņjikik Fakin, wokok wun yinimale vandi, wun miņakavik mimiliwi njanalambapa katik balaņjik. Balaņjikik Fakin katik vandi wokok Waņkik gasak pitikti valngo apikowi yinimama Gotkik anafawali luasamban sulundi."

*Jisasikik safulun vavaivikëve
(Matyu 17.1-13 na Luk 9.28-36)*

² De, valu 6 vandi, Jisasilin Pitandi Jemsindi Jon ñaikik yive malañive, yetik lam wunambin varjik. Kaukatik valan bisak tonevekandi wuleve yetik fulakin wunutuk apisalavevendi kape wun yindarñi toneve. ³ Wokok wataru towok vavaivikëve, towok varj kiliavikëve. Kasik mañjikatile yetik balañjikin wokok wataru avik ga kiliavikapa, kavik. ⁴ De, wokok gungundan kavik wulevekatik Elaijandi* Mosesilin* pilekivalañevekatik wuleve valan. Pilekivalañevekandi Jisasindi wulu sivileve.

⁵ Kape, de, Pitalin Jisasitik kavik sivileve, "Watpalañ, amban kaikatik tonma anafak. Ñe kakalak mftu alilam ga gëve, dakik yetik, Mosesikik yetik, Elaijakik yetik." ⁶ Kavila gungundan towok valaiyevendi Pitalin kavik galaveve.

⁷ De, yetik yangim'in ñime vala timbevendi yangim kumbañni yetik mangik'in kavik sivileve, "Ñaikik towok miliwale fak'in kasik. Ben wunu biye." ⁸ Valan kepat ta maiyokolok mfiyokolokevekandi Jisas ñaikik wuleve valan.

⁹ De, lam bumbevendi sivilemeve Jisasilin. Katik valan wuleve wulu apikakambe sivileve. Wun kavik sivileve, "Kamfu ben wutvale wulu sivitvandu. Balañjikik Fak'in siñginme kambekuakile vandi pindar matisisanmi sivitvumfu." ¹⁰ Kavila wulun bikik kumbañni ñaikik tonñilali. Kape valan bivene bivenetik kombii kombii sivit piyeve. Katik siñginme kambekuakile wulu sivit piyeve, valan.

¹¹ Valan wunutuk kavik kombiyeve, "Gotkik Wulu Kumbañjikik Balañjun* aipandi galava Elaijalin wandefaka yinimama?"

¹² De, wun valatik kavik sivileve, "Kavik tonma. Elaijalin wandefaka yinimama wulu wofop waingeve mfaviliriñiwanga pave. Kape Gotkik Buk kumbañile wulu aipava? Kavik moleve, Balañjikik Fak'in yakai yakai tonapa, kape yila balañjun wunu maiyakapa. ¹³ Kape ñin kavik galava, Elaijalin anañ yinimeve. Yila balañjun wunutuk bikik junjunamandi paveve. Gotkik buk kumbañile anañ moleve wulu miyakavik paveve, valan."

*Jisasilin yetik sulak yakakatik dundumiyeve fak anafak ga toneve
(Matyu 17.14-21 na Luk 9.37-43)*

¹⁴ De, Jisasilin Pitandi Jemsindi Jonindi wokok yila gungundatik yinimevekandi wuleve, valatik mfakove toneve gum. Katik gum kumbañile yila Gotkik Wulu Kumbañjikik Balañjun* valandi wulu sivit piyeve. ¹⁵ De, kavila gumile balañjun wofopin Jisas wulevekandi bikik kumbañin kepat kambekeve. Valan wunu wutve jañevekandi wunu wutve valawa galaveve, "Anafak yinima!"

¹⁶ Wun valatik kombiyeve, "Ben gitik wulu sivit piya?"

¹⁷ De, katik gum kumbañile yetik balañjikin galaveve, "Watpalañ, ñaikik fak yetik sulak yakakatikin dundumiye mangik miyakik ga tonma, kapendi ñin dutuk malañma. ¹⁸ Katik sulak yakakatikin dundumiivendi wun gapakandi suapin salava mamaliñni kepekandi ñandu likitiwa safulun pektarñmuwa. Ñin dakik gungundatik ga sañjarmanğa ta kombiyya. Valan ka balawi."

¹⁹ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, "Ben kamfu tonmale balañju. Ben Gotkik wulu yive susuka miñakik balañju. Ñin bendi akuarñ valu tonapa? Ñin valu valu be ta mfititi mfititi sivitvale. Ben ka junavi, a? Ñin valu akuarñ kavik papava, betik? Katik fak ñunutuk malañmi!" ²⁰ De, valan wunu Jisasitik malañevendi katik sulak yakakatikin Jisas wulevekandi katik fak ga gapeve. Katik fak'in mañjikatik kukumuvevekandi asokopevendi suapin salaveve mamaliñni.

²¹ De, Jisasilin katik fakik wañtik sivileve, "Valu akuarñ kavik toneve?"

Wun galaveve, "Sawekatik mandivileve, wun. ²² Yila valu katik sulak yakakatikin mandatik ganga kumuveve yila valu mañambitik ganga kumuveve, wunu ga siñginmanğa pave. Kape ñin balawalen, ñe balambanmakandi matikokolewi."

²³ Jisasilin wunutuk sivileve, "Ñin aipandi galava 'Ñin balawalen'? Yetik balañjikin kavik junavalen, 'Gotin balawa,' de, katik balañjikin balakapa wulu wulu wofop pavanga."

²⁴ De, kepat katik fakik wañin galaveve, "Ñin kavik junava! Ñin ta junavale darj waingeve ga junave."

²⁵ De, Jisasilin wulevekandi yila balañjun wusandarñ jañmi mfakungumove, wun katik sulak yakakatikik apikakambe sivileve, "Ñin, mangik ga valambalendi tuandu sin ga tonmale sulak, ñin du apikakambe sivitva, wunu valambe dalañime. Wunutuk yika dundumiivanga yinimandu."

²⁶ De, katik sulakin ga kolewi gapevekandi wunu valambe ñimeve. Kape katik fak'in sisinñin varjingo toneve. Miñakavik wulevekandi balañjun wusandarñin sivileve, "Wun anañ siñginmale." ²⁷ Kape Jisasilin wokok kilikik mfove mfakambevekendi wun kambewi sambileve.

²⁸ De, Jisasilin wokok gungundandi vala valambe ñime loveve yetik mftok. Valan bisak tonevekandi Jisasitik kavik kombiyeve, "Ñen aipandi katik sulak yakakatik sañjarmanğa ta pava?"

²⁹ Wun valatik kavik galaveve, "Kavik tonmale sulun ñaikik fulakin ñaikik tonma, sañjarmanğapale, ambikik Warj kukuñmalen, balakapa."

*Jisasilin yika galaveve, wovon siñginme yika kambekapa
(Matyu 17.22-23 na Luk 9.43-45)*

³⁰ De, Jisasilin wokok gungundandi katik mit valambe ñimeve. Valan Distrik Galili ñinawi ñaikindi ñimeve. Jisasilin wokok gungundantik yila mfititiwale wulu sivitvanga milikeve, kepekandi yila balañjutuk wunu ga wutve junjunawulu gilipeve. ³¹ Wun wokok gungunda kavik mfititikeve yetik balañjikin Balañjikik

Fak* kindijimi suwapa yila mamatutuk. Valan wunu matve ga singinapa. Matve ga singinmindi wun alilangik vandi yika kambekapa. ³² Wokok Gungundan wokok wulu mamanguve kape kombiyulu valaiyeve.

Atik balañjikin gasak tonma

(Matyu 18.1-5 na Luk 9.46-48)

³³ De, Jisasilin wokok gungundandi Kaperneam galavale watik apisalave ñimevekandi mfotok ñime loveve. Lovevendi Jisasilin wokok gungundatik kombiyeye, “Masi ñimakandi ben gitik wulu sivilema?”

³⁴ Kape valan wulu miñakik. Valan masi ñimevekandi vala gñgani nan gasak tonapale wulu sivilemeve bivene bivenetik.

³⁵ Kape, de, Jisasilin yisikevekandi gave ga yijimeve, wokok 12 gungunda. Yijimevendi valatik kavik sivileve, “Yetik balañjikin gasak varj tonmanga miliwalen, wovene wovene mañjika varjik malanjumble yila balañju wofopkik luasamban tonme.”

³⁶ De, Jisasilin yetik fakliak yive mfangapeve bikik gñganik. Wun mamatawuwi tonevekandi valatik kavik galaveve, ³⁷ “Yetik balañjikin ñunu juñavalen kapekandi yetik kavik tonmale fak matikokolewalen, wun ñunu matikokolewa. Miñakavik yetik balañjikin ñunu matikokolewalen wun ñunutuk ka pavi. Kayi. Wun ñakik ñunu apisukuve ga yijimale Wañ matikokolewa.”

Jisasilin ambatik yakavik ka pavale balañjikin ambatik anafak pava galaveve

(Luk 9.49-50)

³⁸ De, Jonon Jisasitik galaveve, “Watpalarj, ñen dakik wuñdi sulak yakakale sañjarjmale balañjik wutvale. Wun amba ava vañjenme kapendi ñen wunu apikakambale.”

³⁹ Kape Jisasilin kavik galaveve, “Wunu apikakambandu. Yetik balañjikin ñakik wuñdi gasak pitikie wulu pavalen, wun kamfu kamfu ñunu avik maiyakapa? ⁴⁰ Ambatik yakavik ka pavale balañjikin ambatik anafak pava. ⁴¹ Yetik balañjikin juñavalen ben Kraistile*, kapekandi wun ñakafak miña mañam betik masiva, ñin wunutuk anafak pavapa. Ñin wulu varju betik sivitva, ñin wokok anafak fulak yatangin ka valambapayi.”

Jisasilin yaka wulu pavandu galaveve

(Matyu 18.6-9 na Luk 17.1-2)

⁴² Jisasilin kavik galaveve, “Yila faklian ñakik wulu yive suwapa. Yetik balañjikin kavik tonmale fak ñakik wulu ga valambalen, wun yakai yakai varj tonapa. Yila balañjun wandefaka katik balañjik yetik gasak mindim wokok biñbatik ñinmakandi gia mañamguanik yukuaki ga ñililwalen, valan anafak pava wunutuk. Ñililwale fulakin yakai yakai varj gaveka. Yetik balañikin safakliak pave ñunu ga valambalen, ñin yakakatik varj wunutuk papa.

⁴³⁻⁴⁴ Kape, de, dakik yetik kilikin yakakatik fulak pavalen, kapendi ñin miyakavik yakakatik fulak pavingi, de, ñin dakik kilik matipitikumfu. Ñin Wunambinik ñaikik kilikti ñimalen, ñin anafak tonapa. Kape ñin alawin kiliani Heltik ñimalen, ñin yakai yakai varj tonapa. Heltile minin kusimbeve min gaveka.

⁴⁵⁻⁴⁶ Dakik yetik gambarjñ yakakatik fulak pavalen, kapendi ñin miyakavik yakakatik fulak pavingi, ñin dakik gambarjñ matipitikumfu. Ñaindarj gambarjñ Wunambinik ñimalen, ñin anafak tonapa. Kape ñin Heltik gambarjñ alawindi ñimalen, ñin yakai yakai varj tonapa. ⁴⁷ Dakik yetik sikilin yakakatik fulak pavalen, kapendi ñin miyakavik yakakatik fulak pavingi, ñin dakik siki dikumfu. Ñin Gotkik watikik ñaindarj sikindi ñimalen, ñin anafak tonapa. Kape ñin Heltik sipala alawindi ñimalen ñin yakai yakai varj tonapa. ⁴⁸ Heltile mfumfundan ka singinapayi. Miñakavik Heltile minin ka kusimbapayi.

⁴⁹ Minik apikuwapa balañju wofoptik sota mfañilewalingo.*

⁵⁰ Sotan anafak. Kape sotan sotangjo ka gñgijimikalen, ñin avik pave yika anafak ga tonapa? Bikik kumbangi sotangjo ga gñgijimikanga, kapekandi bivene bivenendi ka ñiliwa.”

10

Jisasilin meandu malata

apitomoñmale wulu sivileve

(Matyu 19.1-12 na Luk 16.18)

¹ De, Jisasilin wokok gungundandi Kaperneam valambe ñimeve Distrik Jutatik Jordan mañamguan angindanjik. De, balañjun wusandarjñ yika wunutuk mfakarjñove. Kape, de, wun wokok fulak kavik paveve, wun valatik yila wulu mfititiwi sivileve.

² De, yila Farisitile* autun wunutuk yijime wunu muwi ñipikape kombiyeye, “Gotin Masiveve Gonguarjñali Fulakin* kavik galavala, yetik avitin wokok me apitomoñmanga pavale fulakin anafak, a?”

³ Jisasilin kavik galaveve, “Anañ anañ Mosesilin* ambikik anañ toneve wungasutik gitik wulu sivileve?”

⁴ Valan kapendi kavik galaveve, “Mosesilin galaveve yetik avitin wokok me apitomoñmanga pavalen katik avitin wokok me apitomoñmangapale janda motve masive wokok metik.”

⁵ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben wulu pindavale balañju, kapendi Mosesilin katik ñaikik wulu betik motve masiveve. ⁶ Kape anañ anañ varj Gotin yila wulu galaveve. Gotin lua wofop mandivevekandi, wun balañju mañjikatik gotve mandiveve. Aviti me mandiveve, wun. ⁷ Gotin kavik paveve, kapekandi wun ambatik kasik fulak masiveve. De, yetik avitin wokok varjdi wome valambakandi wokok me yivpa.

* 9:49 Ñen kasik apikamule sivitvale wulutile juñjura waiñgeve ka juñjavi. Kape yila balañjun wusandarjñ juñjawa wokok asikin Wok Pris 2.13 tonma.

⁸ Yivakandi valan alawiniñ ñaikik safu tonapa. Valan alawiniñ gaveka. Kayi. Ñaikik balañjikiŋgo tonapa.

⁹ Kape, de, Gotin anañ mfakuŋjove balañju, yetik balañjikin apitomoñmandu.”

¹⁰ De, Jisasindi wokok guŋgundan mfotok ñimevendi wokok guŋgundan katik wun anañ sivitvale me apitomoñmale wulu yika kombiiyeve. ¹¹ Kapendi wun valatik galaveve, “Yetik avitin wokok me apitomoñme yetik me yivalen, wun mendulak fulak pava. Wun wunutuk yakai yakai pava. ¹² Miyakavik yetik melin wokok malat apitomoñme yetik malat yivalen, wun miyakavik mendulak fulak pava.”

Jisasilin faklia wunutuk ga yinimanga galaveve

(Matyu 19.13-15 na Luk 18.15-17)

¹³ De, yila balañjun faklia Jisasitik malañmanga paveve, wun vala mfovaŋga. Kape wokok guŋgundan vala apikakambe galaveve.

¹⁴ Jisasilin kavik wulevekandi gilipe valatik kavik sivileve, “Faklia ñunutuk ga yinime. Apikakambe sivitvandu. Gotkik lomile balañjun kavik tonmale balañju. ¹⁵ Ñin wulu vañu betik sivitva, yetik balañjikin Got lolom tonmanga sa fakliakiŋgo ka vavalawalen wun Gotkik watik avik lovapa? Kayi vañ.” ¹⁶ Kape, de, Jisasilin kavila faklia mamatawuwo kilia valatik mandive kukuneve, Gotin valatik wulu anafu ga pavaŋga.

Lua gasakamanaj tonmale avitin

Jisasindi wulu sivileve

(Matyu 19.16-30 na Luk 18.18-30)

¹⁷ De, Jisasilin yetik mitik ñimevekatik yetik avitin wunutuk jañmi yinimevekandi vandamfufu mañjikatik mandivevekandi kombiiyeve, “Watpalañ Anafawali. Ñin avik pave Gotki tonñimama siñambamavi?”

¹⁸ Jisasilin wunutuk kavik sivileve, “Din ñunutuk aipandi anafawali galava. Got ñaikikin tonma anafawali. ¹⁹ Din aipandi kombiiya? Din Gotin Masiveve Goŋguañmali Fulak* juñava, ‘Balañjik mat mat gaŋga siñginmandu. Mendulak Pavandu. Yetik balañjikik we fombandu. Balañjikik safutuk muwale wulu mandive sivitvandu. Muwi apipilaive yivandu, yetik balañjikik we. Wañdi wome waingeve fofonombe.’”

²⁰ De, katik avitin Jisasitik sivileve, “Watpalañ, ñin sawekatik mandivili miyakavik kavila wulu ñaikik juñave pañjali.”

²¹ Jisasilin wunu wulevekandi towok milikevekandi kavik sivileve, “Din yetik ñaikik fulak ava pave. Din dakik lua yila balañjutuk ga wusuwi. Yivale moni miña balañjutuk yatangin masive. Kavik pavakandi din lua wusandañ Hevenik tonapa. Kape, ñime. Ñunu vañjenme ñime.”

²² Katik mañgik biyevekandi bangaiviki ñimeve. Wokok lua gasakamanaj toneve.

²³ De, Jisasilin wokok guŋgundatik wutve sivileve, “Lua wusandañ tonmale balañjun Got lolomik tonmanga ta mandimbii mandimbiiapati.”

²⁴ Wokok guŋgundan wokok wulu biyevekandi bikik kumbaŋgin kambekeve. Kape Jisasilin yika sivileve, “Wufakali. Balañjun Gotkik lolomik tonmanga ta mandimbii mandimbiiapati. ²⁵ Gaŋgiikik fopile guanik kameltin love salavakalen ka balakanga. Miyakavik lua wusandañ tonmale yetik balañjikin Gotkik watik avik lovapa. Kape katik lua towok tonmale balañjikin Gotkik watik ta lovale wulun kameltin gaŋgiikik fopile guanik love salavale wulu matikakaliwa.”

²⁶ Wokok guŋgundan kavik biyeve towok pikliyeve kombiiyeve Jisasitik, “Miyakavik tonmalen, nan Gotki tonñimama siñambamavi?”

²⁷ Jisasilin vala wutve sivileve, “Balañjun avik? Kape Gotin balakapa. Wun pava wulu wulu wofop.”

²⁸ De, Pitalin wunutuk galaveve, “Wutve, ñen lua wofop valambevekandi vañjenma, du.”

²⁹ De, Jisasilin sivileve, “Ñin wulu vañu betik sivitva, yetik balañjikin ñunu vañjenme miliwakandi wokok mfoti wungiaki wuiñañdi wufakandi aviti samindi wañdi womendi mañjikandi faklia valambalen ñunundi Gotkik wulu anafu vañjenmanga, ³⁰ wun kamfu watik tonmale vandi 100 mfutundi wufakalindi samilundi womeandundi fakliandi mañjika yivapa. Kape yila balañjun yaka wulu wunutuk papa. Kape wun pindañ siñambamavi tonñimama Gotki. ³¹ Kape yila wusandañ kamfu gasak tonmale balañju Gotin malañbumbapa. Kape yila wusandañ wuñga miyakik tonmale balañju Gotin malañkivapa.”

Jisasilin yika galaveve, wovon siñginme yika kambekapa

(Matyu 20.17-19 na Luk 18.31-34)

³² De, Jisasilin wokok guŋgundandi yila balañjundi Jerusalemik masi ñimeve. Jisasilin wandefop ñimeve. Valan pindañjile balañjun veven juñavevekandi valaiyeve. Mai kamfu ñimevekandi Jisasilin wokok guŋgunda yive sivilimeve wunutuk pindañ pavaŋgapale papawa. ³³ Wun kavik sivileve, “Biye. Amban Jerusalemik ñima. Yetik balañjikin Balañjikik Fak* kindiñmi suwapa Gasak Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjutuk*. Valan wunu ga siñginmaŋgapale wulu sivitve timbapa. Kapekandi wunu masivapa wutatik. ³⁴ Kavila wutan wunu maiyawakandi susupi tulakandi towok paiyakandi matve ga siñginapa. Matve ga siñginmindi wun alilangik vandi yika kambekapa.”

Jemsindi Jonon gasak tonmanga kombiiyeve

(Matyu 20.20-28)

³⁵ Sepatikik fun, Jemsindi Jon, valan Jisasitik ñime kombiiyeve, “Watpalañ, ñen kombiiyale wulu din pavaŋga miliwa.”

³⁶ Jisasilin valatik sivileve, “Ben ñin gitik we pavaŋga miliwa?”

³⁷ Valan sivileve, “Din gasak tonmakandi ñetile yetik mamatan ga yisiwi, yetik angatan ga yisiwi.”

³⁸ De, Jisasilin valatik sivileve. “Ben kombiyale wulu ben waingewe ka juravi. Ben waingewe jivapala kasik njin jivapale wombikasak? Katik njin manjamik bumbale we ben wakan kavik bumbapala?”

³⁹ Valan galaveve, “Nen balawa.”

Kape, de, Jisasilin valatik sivileve, “Njin jivapale wombikasak ben jivapa. Miyakavik njin manjamik bumbale we ben miyakavik bumbapa. ⁴⁰ Kape mamatanji angatanjik yisiwangapale wulu njakik wulu gaweke. Kavila tikimu Gotin galavale balañjukok.”

⁴¹ Kavila yila fopat gungundan kavila wulu biyivekandi bikik kumbarjin yakakale, Jemsindi Jontok.

⁴² Kape Jisasilin vala ga yinjimevekandi galaveve, “Ben jurava, wutan yila balañju gasak wakın galava. Kavila wutatile gasak wakundun bikik lolomik tonmale balañju bikik wulu ga biyive pave. Bikik gasak autun bikik juñjunama sivitva yila balañju ga pavanga. ⁴³ Kape ben kavik tonmandu. Gasak balañjik tonmangapale betile balañjikın bikik luasamban tonme. ⁴⁴ Betile yetikın wakın tonmanga miliwalen, wun sambanna varj tonme. ⁴⁵ Miyakavik Balañjikik Fakın ava yinjime yila balañju wunu matikokolewanga. Kayi. Wun yila balañju matikokolewanga yinjimeve. Wun sijnmananga yinjimeve, yila balañju wusandarj wusuwanga.”

Jisasilin yetik sipala yakakalekik balañjik anafak ga toneve

(Matyu 20.29-34 na Luk 18.35-43)

⁴⁶ Jisasilin wokok gungundandi Jeriko galavale watikik njimeve. Yika valambe njimevekandi yila balañju gasakamanarjin wakan njimeve. De, mai langnik yisiwi toneve Bartimeus galavale avitın. Wun Timeus galavale avitkik fak. Bartimeusilin yetik sipala yakakalekik avit. ⁴⁷ Wun Nasaletile Jisasilin yinjimeve sak biyiveve. Biyivevekandi kavik jorj galaveve, “Jisas! Devitkik* Afun! Din njunu balambamel!”

⁴⁸ Valan wunu apikakambe kavik galaveve, “Din mangik valambe!”

Kape wun yika towok varj jorj galaveve, “Jisas! Devitkik Afun! Din njunu balambamel!”

⁴⁹ De, Jisasilin njimevekandi sambitve kavik galaveve, “Ga yinjime.”

Valan katik balañjiktik sivileve, “Dakik kumbarj ga apitiwi. Kambewi. Wun du galava.”

⁵⁰ De, wun wokok safu timbeve yetik watarj malipaki afındafında pitikti kambekuakavekandi Jisasitik njimeve.

⁵¹ De, Jisasilin wunutuk sivileve, “Din njin dutuk gitik pavanga miliwa?”

Wun sivileve, “Watpalarj, njakik sipala anafak ga tonme.”

⁵² Jisasilin wunutuk sivileve, “Din kavik jurava njin pitikin tonma dakik sipala anafak ga tonmanga. Kapekandi din anafak dala juranjime.”

De, kepat wun waingewe wulevekandi Jisas varjenme njimeve katik masi.

11

Jisasilin Jerusalemik njime apisalaveve, Juwutkasakingo

(Matyu 21.1-11 na Luk 19.28-40 na Jon 12.12-19)

¹ De, Jisasilin wokok gungundandi njimeve Jerusalem vevekatile sa watatik. Betfagendi Betani galavale wata. Kavila wata alawiniñ Oliv galavale lam gambarjik tonma.

De, Jisasilin wokok gungunda alawin apisukuve ga njime ² galaveve, “Ben angitik watikik dalanjime. Njime apisalavakandi kepat wulapa yetik diñmale kambin donki. Yetik balañjikın ava yisiwi anañ wunutuk. Tokoive yimalanjumfu. ³ De, yetik balañjikın betik kavik kombiyalen ‘Ben aipandi pava?’ ben kavik galavumfu, ‘Gasak Wakinın yila wulu pavapa, wunundi.’ De, wun afındafında ga yinjimama yika.”

⁴ De, valan njimevekandi wuleve, yetik diñmale kambin donki. Wun yetik mfotok loma salava pavale mai gia mai langnik toneve. Valan wunu tokoiveve.

⁵ Tokoivevekatik kaukatik tonmale balañjun kombiyiveve, “Ben aipanga tokoiva katik donki?”

⁶ De, Jisasikik gungundan Jisasilin galavale mangik sivileve valatik. Kapendi valan ga malanjeve Jisasitik.

⁷ De, Jisasitik malanjevekandi wokok gungundan bikik watarju donkikik sijnmatik simbile ga yisiukeve Jisas. ⁸ De, yila balañjun Jisas fononombanga milikevekandi bikik watarju masi simbileve, kape yila balañjun balambitik njime murj batifu wawi malañmi masi simbileve. ⁹ De, yila balañjun bindefop njimeve, yila pindarj njimeve. Valan kavik fononombe akitve galaveve, “Nen Got akitva! Got, din waingewe pave katik ñetik Gasak Wakinik wunji njimale balañjiktik!* ¹⁰ Got, din waingewe pave ñikik wungasak Devitkik lomtik! Yika wokok sumuangalin Juwutkasak tonapa! Hevenile luasamban sulun Got akitva!”

¹¹ De, Jisasilin Jerusalemik apisalavevekandi Gotkik Gasak Wam* mfawunove pumbumik lovevekandi lua wofop jolongokove. Kape mfunum. Kape, de, wun wokok 12 gungundandi Betanitik njime salaveve.

Jisasilin galaveve fik galavale murj yika mavi ka loñapayi

(Matyu 21.18-19)

¹² De, wulak vandi valan Betani valambe njimevekandi Jisasilin gunanja gıveve. ¹³ De, Jisasilin yetik fik galavale murj ganaingatik wuleve. Katik murjik daña fofokeve, kape, de, Jisasilin njime mavi ta mamfoveve, daña njakik fofokeve. Wun loñmale siña gaweke. ¹⁴ De, Jisasilin galaveve, “Din yika ka loñapayi. Yila balañjun dakik mavi ka jivapayi. Kayi varj.” Wokok gungundan katik mangik biyiveve.

* 11:9 Kavila wulutile wokok juñjunamalın kavik tonma, Gotin Jisas apisukuveve wokok wulu pavanga pave. “Gotin waingewe pava wokok wun apisukuveve balañjiktik.”

Yilan balañjun moni yivangapale lua Gasak Wamik malarjmi mandivevendi Jisasilin sañjañeve
(Matyu 21.12-17 na Luk 19.45-48 na Jon 2.13-22)

¹⁵ De, Jisasilin wokok guñgundandi Jerusalem ñime apisalaveve. Apisalavevekandi Gasak Wam* mfawuñove pumbumik ñime lovevekandi maket mandivale mfanile balañju sañjañeve. Wun moni bala mfanilemikeve mfanile mambatu mfamfungañevekandi walimu mandive ga wusuwale autukok tikimu apikindañeve. ¹⁶ Pavevekandi wun Gasak Wam mfawuñove pumbumik bikik lua mamalañulu kakambeve. ¹⁷ Wun kavik mfititiwi galaveve, “Gotkik buk kumbañjile wulu kavik tonma, ‘Ñakik mfoton ñunu kukuñmale mfot tonapa, mita mitatile balañju wofopkik.’ Ben kavik juñavala? Kape ben fumafumukok totoñga ga tonma.”

¹⁸ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* wunu matve ga siñginmangapale wulu sivit piñeve. Valan wunu valaiyeve. Balañjun wofopin wokok mfititiwi sivileve wulu biyevendi bikik kumbañgin towok kambekeve.

¹⁹ De, mfunum Jisasindi wokok guñgundan Jerusalem valambe ñimeve.

Jisasilin galaveve yetikik balañjikin Gotkik wulu towok juñave kukuñme sivitvalen
Gotin wokok mangik biye papa

(Matyu 21.20-22)

²⁰ De, wulak vandi watvit ñimevekatik Jisasindi wokok guñgundan wuleve katik fik galavale muñ aiyeye, wokok simbilin wakan. ²¹ Wulevekandi Pitalin katik Jisasilin anañ paveve wulu juñave galaveve, “Watpalañ, wutve! Din galavale muñin aliva!”

²² De, Jisasilin valatik galaveve, “Ben juñave, wulu vañu. Kukuñmingi, Gotin wulu papa. ²³ Ñin wulu vañu betik sivitva, yetik balañjikin kasik lamtik galavalen, ‘Katik lam, Gotin du yive yukuakapa gia mañamguanik,’ katik balañjikin katik ñaikik juñjuñama ñaikik juñavalen Gotin papa kavik wun galavale we. Wokok kumbañjin matñjuñavalen Gotin ka papapayi. ²⁴ Kapekandi ñin betik sivitva, kukuñme kombiyyave wulu wofop kavik towok juñave Gotin anañ pavale. Kavik juñavalen Gotin ben kombiyyave wulu papa.”

²⁵⁻²⁶ Jisasilin yila wulu kavik galaveve, “Ben sambitve kukuñmalen, ben yila balañjukok betik yakayi pavale wulu valambe. Bikik safumbatik mandive sivitvandu. Kavik pavalen Gotin bikik yaka wulu valambapa. Wun bikik safumbatik mandive ka sivilapayi.”

Valan Jisas kombiyyeve wokok pitik nan masivale

(Matyu 21.23-27 na Luk 20.1-8)

²⁷ De, Jisasindi wokok guñgundan Jerusalemik yika ñime apisalaveve. Apisalavevekandi Gasak Wam* mfawuñove pumbum kumbañji ñime lovevekandi yila Gasak Wamile Gasak Wakundundi* yila Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjundi* yila Avitkasun wunutuk yinñime ²⁸ kavik kombiyyeve, “Kavila wulu akatik yive papa, ñin? Nan sivitve masiva, dutuk, katik dakik wulu pavangapale wulu?”

²⁹ De, Jisasilin valatik yika galaveve, “Ñin yila wulu betik kombiyyave. Ben sivitvingi, ñin katik nunutuk sivitve masivale wulu betik sivilapa. ³⁰ Ben Jonon mañamik ga bumbale wulu avik juñava? Gotkik wulu a? Balañjikik wulu a? Ben nunutuk sivitve.”

³¹ De, valan busuak kavik sivit piñeve, “Amban Got galavalen, wun kavik galavapa, ‘Ben aipandi ava yive suwi juñave?’ ³² Kape amban balañju galavalen amba yakakai papa.” Valan yila balañju valaiyeve. Yila balañju wofopin kavik juñaveve, katik Jonon Gotkik mangik malarjmi sivitvale balañjik toneve wulun wulu vañu toneve.

³³ De, valan Jisasitik sivileve, “Ñen akonma.”

De, Jisasilin valatik sivileve, “Ñin miñakavik wowakandi ka sivitapayi, katik nunutuk sivitve masive ga pavale wulu.”

12

Jisasilin wain mandivale balamile wulu apikamule sivileve

(Matyu 21.33-46 na Luk 20.9-19)

¹ De, Jisasilin kavila gasak aututuk apikamule wulu sivileve kavik, “Yetik avitin wain galavale muñ mandiveve wokok yetik balamik. Balam gisikaye pumbumbeve pumbum paveve. Mindimik mut anañ yowove wain mavi sambi sisiwangapale. Wun yetik wunambin vañile mfot gñeve, balam jivangapale. Kavila wulu wofop pavevekandi yila balañjutuk valambeve katik balam. Wain mavi vewi balawakandi valan wovenetik yila masapa. Kavik pavevekandi wovon ganaingatik ñime toneve.

² De, wain mavi lopevendi wokok luasamban balañjik apisukuve ga ñimeve kavila balamik tonmale balañjutuk, yila mavi ga yivanga pave. ³ Valan katik luasamban yive mfove paiyevékandi yatangin ga ñimeve. ⁴ De, katik avit wokok yetik luasamban balañjik apisukuve ga ñimeve, kape valan wunu yive mfove fopik paiyevékandi maiyakeve. ⁵ De, wun yetik miñakavik apisukuveve yika. Valan wunu matve ga siñgineve. De, wun miñakavik yika yila apisukuve ga ñimeve. Valan yila paiyevéve, yila mat mat ganga siñgineve. Kape, de, yila luasamban balañju miyakik.

⁶ Kape, de, katik gasak avitin yetik balañjik toneve, wokok ñaikik fak, towok miliwale. De, pindañ wun wokok ñaikik fak ga ñimeve. Wun kavik galaveve, ‘Valan ñaikik fak fofonombapa.’

⁷ Kape kavila balamik toneve balañjun katik fak wulevekandi bivene bivenetik kavik sivit piñeve, ‘Katik fakin wokok wañjik limbañjik tonma. Kape, de, ñime. Amban wunu matve ga siñginapa. Wokok balam

ambikik tonapa.’⁸ Kavik sivilevekandi valan wunu yive mfove matve ga singinevekandi sisigin yukuakave balam kutuk.”

⁹ Jisasilin katik wulu sivilevekandi yila wulu kavik sivileve, “Katik balam wanin gitik wulu papa? Wun yika yinjimama balamik tonmale balañju matve ga singinmanga pave. Ga singinme balawakandi balam masivapa yila balañjutuk.

¹⁰ Gotkik buk kumbañile wulu kavik moleve wulu ava wutve, a? Wun kavik tonma, ‘Katik mfofot givale balañjun yakai yakai wutvale kape valambe mindim, pindañ katik mindimin mfofotile yakamitka mulavali var mindim toneve.’¹¹ Gasak Wakinin paveve. Nen anafak var wuleve.”

¹² De, kavila gasak autun juñaveve Jisasilin kavila apikamule wulu bikik safumbatik mandive sivileve. Kapekandi valan Jisas wuwu mfovañga juñaveve, kape mfakunguñove balañju valaiveve. Kapekandi valambe ñimeve.

*Valan Jisas kombiyeve takis Sisatik masivapati
(Matyu 22.15-22 na Luk 20.20-26)*

¹³ De, kavila gasak wakundun Jisasitik yila Farisitile* autundi yila Herotkik* autu apisukuve ga ñimeve Jisas apipilaivañga pave, kape wokok safutuk yila wulu mandive sivitvañga pave.*¹⁴ De, valan wunutuk ñime sivileve, “Watpalañ, nen kavik juñava, ñin balañjik anafak. Ñin balañju wofop miñakavik fofonomba. Ñin yetiktik yakatik ka gavi. Ñin yetiktik anafak ka gavi. Ñin balañju wofop miñawa. Kape ñin Gotkik wulu varu mfititiwi sivitva. Gotin Masiveve Gonguamali Fulakin* galavala amban Sisa galavale Romile juwtikasaktik takis masapala, kayi, a? Masapati, kaviati?”

¹⁵ Kape Jisasilin bikik matikambaiyikeve wulu wule gaveve, “Ben aipandi ñunu muwi? Ñaikik va tonmangale moni malañmi, ñin wulapa.”¹⁶ De, malañevendi wun vala kombiyeve, “Katik makandi katik wunin nanikik?”

De, valan wunutuk galaveve, “Sisakik.”

¹⁷ Kape, de, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Sisakik lua wovonetik masive, Sisaritik. Miñakavik Gotkik lua wovonetik masive, Gotok.”

Kape, de, valan wokok mangik biyevekandi pikiliyeve.

*Satyusitile balañjun
singin singin kambewale wulu Jisasitik kombiyeve
(Matyu 22.23-33 na Luk 20.27-40)*

¹⁸ Satyusitile balañjun galaveve singinmale balañjun yika ka kambekapayi. De, yila Satyusitile balañjun Jisasitik yinjimevekandi kavik kombiyeve,¹⁹ “Watpalañ, Mosesilin* buk kumbañik anañ anañ ambakik wungasutuk kavik moleve, yetik balañjikin singinmanga pave, kapekandi wokok me kavik valambe singinma, kape faklia miñakik, wokok wufakalin katik me yika yivapa wokok wungiakik faklia malañmanga katik mendi.[†]²⁰ De, ñaikik avitkik 7 fu toneve. Katik balisikik fakn me yiveve. Kape faklia miñakik me valambe singineve.²¹ De, wokok gambañ mfovale wufakalin katik me yiveve, kape wun katik me faklia miñakik yika valambe singineve. Kape alilangikin miñakavik paveve wakan, wun.²² De, vala 7 wofopin miñakavik paveve, katik me faklia miñakik valambe singinmisakave. Kape pindañ katik melin wakan singineve.²³ Balañju kambewisakile vandi, kavila 7 balañjun kambewakandi, katik me nan yivapa? Valan 7 autun wofopin yiveve me katik.”

²⁴ De, Jisasilin valatik kavik sivileve, “Ben Gotkik buk kumbañile wulu mamañgova. Miñakavik ben Gotkik pitik mamañgovakandi yakai yakai sivitva.²⁵ Singinmale balañjun kambewale vandi, valan yika meandu ka yivapayi, meandun malata ka yivapayi. Valan wunambinile luasaban sululungo miñakavik tonapa.

²⁶ Kape katik singinmale balañjun kambewale wulu, sivilapa, ñin. Ben katik sa muñ wunmale minile wulu Mosesilin moleve buk kumbañik ava wuleka? Gotin kaukatik Mosesitik kavik galaveve, ‘Ñin Aprahamkik Got, ñin Aisikik Got, ñin Jekopkik Got.’[‡]²⁷ Wun singinmale balañjukok Got gaveka. Wun watik tonmale balañjukok. Ben towok mamañgova.”

*Jisasilin Gotin Masiveve Gonguamali Wulu
ala wulu gasak wulu galaveve
(Matyu 22.34-40 na Luk 10.25-28)*

²⁸ Yetik Gotkik Wulu Kumbañne Balañjikin* ñime biyeve valan sivit piyeve wulu. Wun biyeve Jisasilin waingeve sivileve, kapekandi kavik kombiyeve, “Gotin Masiveve Gonguamali Wulu* wofopile, ala wulun tonma gasak var?”

*^{12:13} Kavila Farisitile autun kavila Herotkik autu towok gilipeve. Miyakavik kavila Herotkik autun kavila Farisitile autu towok gilipeve. Kape vala wofopin Jisas gilipeve, towok var. Kapekandi valan mfakungumi yila wulu wunutuk muwi kombiyeve. Kavik juñaveve, wun Sisatik masivapa galavalen, kavila Farisitile autun yila wulu wokok safutuk mandive sivilapa. Kape Sisatik masivapa galavalen kavila Herotkik autun yila wulu wokok safutuk mandive sivilapa. [†]^{12:19} Bikik fulakin kavik toneve, wungiakik valambe singinmandi wufakalin wokok me yiva. Wokok wungiakik faklia mfasalavapa. Kavila faklian wokok wungiakik limbanjik tonapa. [‡]^{12:26} Aprahamdi Aisiki Jekopin Jutatile balañjukok anañ anañ toneve wungasu.

²⁹ De, Jisasilin kavik galaveve, "Katik gasak wulu vanjin kavik tonma, 'Israeltile balañju, ben biye! Ambikik Gasak Wakinin, Got, wun wusuak ñaikik Gasak Wakin tonma. ³⁰ Din dakik Gasak Wakin, Got towok miliwi, dakik kumbarj wofopti, dakik sulak wofopti, dakik juñjujama wofopti, dakik pitik wofopti.' ³¹ Katik yetik gasak vanj Gotin Masiveve Gonguarjmal Fulakin kavik tonma, 'Angila angila balañju wofop miliwi din daven miliwale danji.' Kavila wulu alawinñ busuak ñaikik tonma gasak vanj."

³² Katik Gotkik Wulu Kumbanjne Balañjikin kavik galaveve, "Wulu vanju, Watpalanj. Din waingeve galava, Got, wun wusuak ñaikik tonma. Yetikin miyakik. ³³ Wunu towok miliwale fulak, dakik kumbarj wofopti, dakik juñjujama wofopti, dakik pitik wofopti, kape miñakavik angila angila balañju wofop miliwale fulak din daven miliwale danji, kavila wulun yila wulu wofop matikakaliwa. Jakali malanjmi minik wofop apikuwakandi kukuñme masivandi yila wunutuk masivangapale lua, kavila wunutuk masivale wulu wofopin gasak gaveka."[§]

³⁴ De, Jisasilin wokok wulu waingeve biyivekandi galaveve wunutuk, "Din vevekave ñima Got lolomik tonmanja." De, yila balañjun Jisas yila wulu kombiyulu veven jujaveve.

Jisasilin yila Gotkik Balañju
Yika Yivangapale Balañjikik wulu galaveve

(Matyu 22.41-46 na Luk 20.41-44)

³⁵ Jisasilin Gasak Wam* mfaurjove pumbumik tonme mfititiwi sivileve. Wokok yila wulu kavik galaveve, "Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* aipandi galava Kraisi, katik Gotkik Balañju Yika Yivangapale Balañjikin, wun Devitik* afun tonapa? ³⁶ Gotkik Sulakin Devitik* juñjujama masive ga galaveve, kavik, 'Gasak Wakinin ñaikik Gasak Wakintik sivileve, "Ñaikik mamatañ kilikik yisiwi. Dutuk yakai yakai pavale balañju dakik gambingi lolomik ga tonmanja ñin." *"

³⁷ Jisasilin Devitik anan anan galaveve wulu sivilevekandi kavik yika sivileve, "Devitin katik avit Gasak Wakin galava. Kape wokok afun avik tonma, yika?" De, kavila makolokeve balañju wusandanjin Jisasikik mangik biyanga milileve.

Jisasilin valatik mfititiwi galaveve Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun
yakatik fulak paveve

(Matyu 23.1-36 na Luk 11.37-54 na 20.45-47)

³⁸ Jisasilin valatik mfititiwi kavik galaveve, "Ben waingeve kavila Gotkik Wulu Kumbangikik Balañju*. Valan bikik papaikasak watañju kiliwakandi mfañjatik makañma, yila balañjun vala ga akivanga. ³⁹ Valan wakundukok tikumutuk yisiwanga towok miliwa Sa Wamile. Miñakavik balañju makolowale jeñjek jivanga pava, valan gasak autukok anafak mitik yisiwanga miliwa. ⁴⁰ Valan dikiak meandukok mfututile lua malanj malanj jivakandi wulu wusandanj mumuk kukuñma. Gotin bikik safumbatik gasak wulu vanju mandive yakai yakai vanj papa."

Dikiak melin moni Gotik masiveve

(Luk 21.1-4)

⁴¹ De, yivit Jisasilin moni masiveve mit balangongo jitse yisiwi toneve. Wun wulevekatik yila balañjun mfakungumi moni masiveve. Moni gasakamananj tonmale balañjun gasakamananj moni suwove. ⁴² De, yetik samban dikiak melin ñime suwove alawin sa moni. Kavila alawin mfakunjoventi ambikik ñaikik sa manilngo toneve.

⁴³ De, Jisasilin wokok gunjunda ga yijime galaveve, "Ñin wulu vanju betik sivitva, katik samban dikiak melin masivale monin angala gasakamananj moni masivale balañjukok moni matikakaliwa. ⁴⁴ Valan gasakamananj monitile yila suwa, kape wun sambanma tonma. Wun wokok jeñjek wusuwanjapale moni wofop masiva."

13

Jisasilin galaveve yila balañjun
Gasak Wam pilingmi diwi yukowapa

(Matyu 24.1-2 na Luk 21.5-6)

¹ De, Jisasilin Gasak Wam* mfaurjove pumbumi salave ñimevekatik wokok yetik gunjunin wunutuk sivileve, "Watpalanj, wutve. Kavila mfot givale mindimin mulavali vanj. Kavila mfutun mulavali vanj."*

² De, Jisasilin wunutuk galaveve, "Din kavila sosowe mfutu wutvala? Ñin wulu vanju sivitva, yetik mindimin yetik mindimik ka tonapayi. Yila balañjun wofop apifungaimapa."

Jisasilin galaveve
yila yaka wulu wusandanj apisalavapa

(Matyu 24.3-14 na Luk 21.7-19)

§ 12:33 Gotin Anan Masiveve Gonguarjmal Fulakin kavik toneve, yila jakali malñmi yetik mambatik mandiveve mindi apikuwi ga wurmanja. Yila lua miyakavik. Valan kavik paveve Gotik kukuñmanja. Kavila wulu wulanga Wok Pris wulumfu. * 12:36 Katik wulu kavik tonma, Gotin vala yakai yakai vanj ga tonapa. * 13:1 bikik Gasak Wamin mundumundi giveve mfot. Bikik mfutun wusandanj kavik giveve.

³ De, Jisasilîn wokok guṅgundandi Oliv galavale lamik ḡḡimeve. ḡḡimevekandi wun wusuak yisi toneve, katik Gasak Wam yakatile kambilim aṅṅindaṅjik. De, Pitandi Jemsindi Jonindi Andrulun, valan ḡaikik wunutuk yinḡime kavik kombiyeve, ⁴ “ḡin ḡetik galave, ata vandi kavila wulu salave ḡimama? Kavila wulu wofopin yinḡimangapale vandi, ḡen ḡitik we wulapa ga juṅvavangapale wandefaka?”

⁵ De, Jisasilîn valatik galaveve, “Ben waṅgeve. Yila balaṅjun be muwapa, kape biyandu. ⁶ Balaṅju gasakamanaḡin ḡaikik wunḡi yinḡi yinḡi galavapa, ‘ḡunu katik balaṅjik.’ De, yila balaṅju wusandaṅḡin biyapa bikik muwale wulu.

⁷ Ben min ḡiliwale sawavi biyapa, yila vevekatile, yila ganaingatile, kape bikik kumbangin kambewandu. Kavila wulun yinḡimama, kape katik pindaṅḡile ḡaikik valin kaiyimfutuk. ⁸ Yetik balaṅḡile balaṅjun yetik balaṅḡile balaṅjundi min ḡiliwapandi yetik juwutkasakik lomḡin yetik juwutkasakik lomdi min ḡiliwapa. Mandikin ḡimama mita mitatik. Yila mitan jeṅjek biyapa. Kavila wulun fofop fopile melin fak matilapitvileliango tonapa.”

⁹ Jisasilîn kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben waṅgeve. Valan bikik safumbatik yila wulu mandive sivlapa bikik gasak wakundutuk. Valan be paiyapa bikik Sa Wumbi* kumbangitik. Ben bikik gasak wakundukok gasakti juwutkasakik makitik sambilapa, ḡaikik ḡin pavale wulu sivitvanga valatik.

¹⁰ Kape wandefaka ḡaikik balaṅjun ḡaikik wulu anafu mita mitatile balaṅju wofoptik sivlapa. ¹¹ Kape, de, kavila valan be wuwi kotik malaḡmale vandi, ben bikik sivitvanggapale wulu veven juṅvavandu. Gotin yila wulu masapa betik. Ben katik wun masivale wulu sivitvumfu. Ben bisuak ka sivlapayi. Gotik Sulakin* beti sivlapa.

¹² Wuṅḡiakin wokok wufaka masivapa, yila balaṅjutuk ga matve ga siṅḡinmanga. Yetik waṅḡin wokok fak miṅakavik. Yila fun bikik womendi waṅ masivapa yila balaṅjutuk ga matve ga siṅḡinmanga. ¹³ Yila balaṅju wofopin bikik ḡunu miliwale fulak wulapa, kapekandi valan be towok ḡilipapa. Kape yila ditikpat kumbangikik balaṅjun apinḡḡilipe ḡunu vaṅjenmale, kapekandi ḡunu ka valambapayi, ḡin kavila balaṅju yivapa.”

Yila yaka wulu apisalavapa

(Matyu 24.15-28 na Luk 21.20-24)

¹⁴ Jisasilîn kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben wutvakandi yetik yakai yakai waṅ kakambale wosen yetik kakambale anafak luakik mitik tonmingi ben kasik wulu wutvale balaṅjun waṅgeve juṅave, Jutatik tonmale balaṅjun, ben lambitik mitvumfu. ¹⁵ Yila mfof wunambini† yisi tonmale balaṅjun, valan mfof kumbaraṅ bindefaka bumble lovandu, lua yivanga. ¹⁶ Yetik mitik tonmale balaṅjikin wokok mfofok yika ḡimandu, wokok yetik wataṅ yivanga. ¹⁷ Fawandu tonmale meandundi fakliatik milu ga jivale meandun yakai yakai tonapa katik vandi. ¹⁸ Ben Got kukuṅme, katik wulun malin diṅbale alolowale ḡiṅatundi yinḡimandu.‡

¹⁹ Kavila valundi balaṅjun yakai yakai waṅ tonapa. Kavila ḡin galavale yaka valun anaḡ Gotin lua wofop pavevendi pindaṅḡile yaka valu wofop matikakalekapa. Kavila valu pindaṅ balaṅjun yika miṅakavik yakai yakai waṅ ka tonapayi. ²⁰ De, Gotin kavila valu kakaika ga tonmalen balaṅjun wofopin siṅḡinapa, kape Wun wokok wukuṅgeve balaṅju balambanmakandi kavila valu patka ga tonapa.

²¹ Yila balaṅjun betik sivitvongi, ‘Krais* kasik,’ ben biyandu. Valan sivitvongi ‘Wun angatik’ ben biyandu. ²² Yila muwale balaṅjun yinḡime muwi galavapa kavik, ‘ḡunu Krais.’ Yilan muwi galavapa, ‘ḡunu yetik Gotik mangik malaḡmi sivitvale balaṅjik.’ Valan yila gasak pitikie wulu papa, dangi dangindi. Kape valan balawalen, valan Gotin wukuṅgeve balaṅju muwapa. ²³ Kape ben waṅgeve! ḡin fofop kavila pindaṅ papapile wulu wofop galava.”

Balaṅjikik Fakin yika yinḡimama

(Matyu 24.29-31 na Luk 21.25-28)

²⁴ Jisasilîn kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Kavila yakai yakai valu balawakandi, kavila pindaṅ valundi valin wukaninḡo tonapandi ḡiṅatḡin ka apakowapayi. ²⁵ Katik vandi juṅḡarjan fiṅḡa valambe kumuwapa, kape yila fiṅḡatile gasak pitikie luan pipiwapa wakan. ²⁶ De, kavik pavindi valan wulapa, Balaṅjikik Fakin* yinḡimama yaṅḡimdi. Wun gasak pasalakasak pitikti gasak valinḡo apikowi yinḡimama. ²⁷ Yinḡimakandi wun wokok Gotik luasamban sulu apisukuvapa wokok wukuṅgeve balaṅju wofop yivanga mita mitatile. Yetik mit ka valambapayi.”

Fik galavale muṅ apikamule sivileve wulu juṅave

(Matyu 24.32-35 na Luk 21.29-33)

²⁸ Jisasilîn kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben fik galavale muṅ wutve, wokok mfititiwale wulu biye. Wokok gun maṅambikik kapekandi fofowa, de, ben juṅava vanḡevalin kiva.§ ²⁹ Miṅakavik, ben ḡin anaḡ galavale wulu atavandi wutvalen juṅamfu, Balaṅjikik Fakin* vevekatik tonma. Wun mfofok lovaṅgapale mai vaṅḡikik tonma.

† 13:15 bikik mitin malin foivale mit gaveki, kapekandi bikik mfofot yetik luapakinḡo tonmale nisem mfofot wunambinik toneve. ‡ 13:18 bikik mitin ḡaikik yia ḡaikik yia malin diṅbale alolowale ḡiṅatun toneve. Kavila ḡiṅatun Septemba kambekevendi Mas valambeve. § 13:28 bikik muṅ ḡaikik ḡaikik yia danḡa wofop amu amu bilinḡe, bikik alolowale ḡiṅatundi. Pindaṅ, vanḡevalin yikik kivanḡa pave, de, pambi yika takevekandi fofokeve.

³⁰ *Ŋin wulu waŋu betik sivitva, kamfu tonmale balaŋjun kasik ŋin galavale wulu yinŋamaŋgapale vandi, valan yilan wandefaka ka siŋŋinapayi.* ³¹ *Fiŋgandi maŋjikalin yetik vandi ka tonapayi, kape ŋakik wulun towok tonŋimama.”*

*Goton wun wusuak ŋaikik juŋava kavila wulukok va
(Matyu 24.36-44)*

³² *Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Kavila wulun yinŋamaŋgapale va balaŋjun wofopin akoŋma. Watvit yinŋamamati, mfunum yinŋamamati wukan yinŋamamati. Miŋakavik akoŋma, balaŋjun wofopin. Gotkik luasamban sulun miŋakavik akoŋma. Gotkik fakin wakan miŋakavik akoŋma. Got Waŋin woven wusuak ŋaikik katik va juŋava.*

³³ *Kape ben waŋgeve! Jiŋjit tonme! Ben akoŋma, miŋvandi yinŋimama.* ³⁴ *Wun kavikŋgo tonma. Yetik avitin wokok mfof valambanga juŋaveve, kapekandi wokok luasamban balaŋju ga yinŋimevekandi galaveve valan ŋaikik ŋaikik yila wulu paŋanga. Wun katik mfofok lovangaŋgapale mai wasalomale balaŋjiktik wasalomati tonmanga galaveve.* ³⁵ *Miyakavik ben wasalomati! Ben akoŋma, mfof waŋin miŋvandi yinŋimama, mfunumiti, wukaniti, moaŋin galavale paleti, watvititi.* ³⁶ *Wun afindafinda yinŋime du ŋembakatik ŋime wutvalen, katik yakatik.* ³⁷ *Betik sivitvale maŋgik miŋakavik ŋin balaŋju wofoptik sivitva, wasalomati!”*

14

*Wakundun Jisas ga siŋŋinmanga juŋaveve
(Matyu 26.1-5 na Luk 22.1-2 na Jon 11.45-53)*

¹ *De, katik gasak gonguamali jeŋjek jivale valun luaŋjek tonapa. Fofop tonmale valin kavik toneve, Jutatile balaŋjun yila sipsip fu jiveve, Gotin vala anaŋ Makatve Ga Toneve Vandi* ga juŋavaŋgapale. Yetik jeŋjekin kavik toneve, valan yis miŋakik breta jiveve.*

De, katik gonguamali jeŋjek jivali valin luaŋjek tonapa kamfu vandi aŋgin takeve wulu sivit piyeve, kavila Gotkik Gasak Wamile Gasak Wakundundi kavila Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balaŋjun*. Valan Jisas fombe wuwu matve ga siŋŋinmanga juŋaveve.* ² *Kape valan kavik galaveve, “Jeŋjek jivale mfa kumbaŋni pavandu. Yila balaŋjun min ŋiliwandu.”*

*Yetik melin anafak kosembiye maŋam Jisasikik fopik mfafilekove
(Matyu 26.6-13 na Jon 12.1-8)*

³ *De, Jisasilin Betani watikile mfotok ŋime loveve. Saimon, andivili mumuŋgali safuye avitkik mfotok love yisiwove mambatik. De, yetik melin anafak mindim* avimbilim malaŋmi ŋime loveve. Katik avimbilim kumbaŋik anafak kosembiye maŋam suwove, gasak monikik. De, katik melin avimbilimkik fop mativakevekandi anafak kosembiye maŋam mfafilekeve Jisasikik fopik.*

⁴ *Kape yila balaŋjun bikik kumbaŋgin akalakevekandi fom sivileve. Valan kavik sivileve, “Wun gitik paŋga pave yatangaŋin mfiŋlewi katik maŋam? ⁵ Wun katik maŋam monitik masivalen wun 300 valu tonapale moni yivapa, yatangaŋin tonmale mia balaŋjutuk masivaŋga.”*

⁶ *Kape Jisasilin galaveve, “Wunu ga tonme! Ben gitik paŋga sivitva wunutuk? Wun ŋunutuk anafak pava. ⁷ Yatangaŋin tonmale mia balaŋjun bendi valu valu tonapa. Ben ativandi kavila anafak pavaŋga pavalen, pamfu. Kape ŋin bendi valu valu ka tonapayi. ⁸ Katik melin wun pavapale we, de, wun pavale. Wun kasik maŋam ŋunutuk mfafalewale ŋakik safu bambave guamik ŋimaŋgapale. ⁹ Ŋin wulu waŋu betik sivitva. Valan ŋimale maŋjikalitik valan wulu anafu sivilimapa, katik melin pavale wulu wokok sivilapa wunu ga juŋa ŋimaŋga.”*

*Jutasilin Jisas wokok mamatutuk
masivaŋga galaveve
(Matyu 26.14-16 na Luk 22.3-6)*

¹⁰ *Kavila 12 guŋgunda kumbaŋik yetikin toneve. Wokok wuŋ Jutas Iskariot. Wun kavila Gasak Wamile Gasak Wakundutuk* ŋime galaveve Jisas valatik kindiŋmi suwaŋga. ¹¹ Valan wokok wulu biyevekandi vavalakeve. Kapekandi yila moni wunutuk masivaŋga galaveve. Kape, de, wun kindiŋmi suwaŋgapale wulu juŋambii juŋambiyeve.*

*Jisasilin wokok guŋgundandi
gonguamali jeŋjek jiveve
(Matyu 26.17-25 na Luk 22.7-14 na 22.21-23 na Jon 13.21-30)*

¹² *De, katik Yis Miŋakik Bret Jivaŋgapale Gonguamali Jeŋjekik* fopile valin kamfu. Katik Got kukuŋmaŋgapale yetik sipsip fakik biŋpat matipitiwaŋgapale vandi, Jisasikik guŋgundan wunutuk kavik galaveve, “Nen atikatik ŋimama jeŋjekik lua waŋgeve mandivaŋga yivit katik Makatve Ga Tonmale Vakik* jeŋjek jivaŋgapale.”*

¹³ *De, Jisasilin guŋgunda alawin apisukuve kavik galaveve, “Gia watikik dalaŋime apisalave. Apisalavandi yetik maŋame kuluwali afufulivi malaŋmale avitin ŋimama betik. Wunu vaŋjenme ŋimumu. ¹⁴ Wun ŋaikik mfotok lovapa. De, ben katik mfof waŋtik kavik galavumu, ‘Watpalaŋin kavik kombiia, “Ŋakik mitin atik, kasik mfofite, katik Makatve Ga Tonmale Vakik jeŋjek jivaŋgapale mit. Ŋin ŋakik guŋgundandi*

* 14:3 Katik mindimin Alapasta galavale mindim.

katik jeñjek jivapa.”¹⁵ De, wun betik akakalayapa yetik gasak wunambinik tonmale mit. Katik mitik luan bambave tonma. De, ben lovumfu jeñjek pavango.”

¹⁶ De, kavila gungundan ñjeme gia watikik apisalaveve. Valan wokok sivitvale wulu miñakavik wuleve. Kapekandi katik Makatve Ga Tonmale Vatik lua paveve.

¹⁷ De, valin mfatindimevendi Jisasilin wokok 12 gungundandi yijimeve. ¹⁸ Valan jeñjek jive yisiwi tonevekatik Jisasilin kavik galaveve. “Ñin betik wulu varu galava, katik bikik ginjanile balañjikin ñjundui wakan jeñjek jiva. Wun ñunu kindijimi suwapa mamatutuk kiliatik.”

¹⁹ Valan kavik biyivekandi bikik kumbangi gikilikeve. Kapekandi valan ñaikik ñaikikin wunu kombiyeve, “Din ñunu galavala?”

²⁰ Wun valatik kavik galaveve, “Wun bikik 12 gungundakik ginjanile yetikin. Wun ñjundui wakan bret angatik kukuwi jiva. ²¹ Balañjikik Fakin* Gotin anañ ga moleve wulungo miyakavik varj singinapa. Kape katik wunu mamatukok kiliatik kindijimi masivale balañjik, wun yakai yakai varj tonapa. Wokok womelin wunu ka kawulevekalen, katik anafak.”

Jisasilin bretandi wain marjam wokok gungundatik masiveve

(Matyu 26.26-30 na Luk 22.7-14 na 1 Korin 11.23-25)

²² De, Jisasilin wokok gungundandi jeñjek jivevekatik, Jisasilin ñaikik bret yiveve. Yivevekandi Gotik akatve galaveve. Galavevekandi masiveve valatik. Wun valatik kavik galaveve, “Yive jive, katik ñjakik safu.”

²³ De, wun wain wombikasak yivevekandi Gotik yika akatve galavevekandi valatik masiveve. Masivevendi valan wofopin jiveve. ²⁴ Wun valatik kavik galaveve, “Katik ñjakik ambala. Ñjakik ambalandi Gotin wokok yila wulu sivitve timbapa. Ñjakik ambala salavapa balañju wusandaj yika yivangapale. ²⁵ Nin wulu varu betik galava, ñin wain wombikasak yika ka jivapayi. Gotik watikik tonmakandi, de, katik vandi ñin yika anikik wain wombikasak jivapa.”

²⁶ Valan Gotik ginj silivevekandi, salave ñjemeve katik Oliv galavale lamik.

Jisasilin galaveve wokok gungundan wunu valambapa

(Matyu 26.31-35 na Luk 22.31-34 na Jon 13.36-38)

²⁷ Jisasilin wokok gungundatik kavik galaveve, “Ben wofopin ñunu mimiliwakandi valambapa. Gotik janda kumbanjik kavila wulu tonma, “Ñin sipsip fukok varj malapa, kapendi sipsip fun wolokuakik milapa.”²⁸ Kape Gotin ñunu yika ga kambekuakakandi, ñin ñandefaka ñimama, Galilitik.”

²⁹ Kape Pitalin wunutuk kavik galaveve, “Valan wofopin du mimiliwi valambalen, ñin kayi varj! Ka valambapayi!”

³⁰ De, Jisasilin wunutuk kavik galaveve, “Ñin wulu varu dutuk galava, kamfu wukan moañin alawinik mangik gangalaka miñakik, gangalawawi alilam din ñunu ñajalambapa.”

³¹ Kape Pitalin towok varj galaveve, “Ñin dundi singinapalen, du ka ñajalambapayi. Kayi varj!” De, vala wofopin miñakavik galaveve.

Jisasilin Getsemani galavale balami kukuñeve

(Matyu 26.36-46 na Luk 22.39-46)

³² De, Jisasilin wokok gungundandi ñjemeve Getsemani galavale mitik. Ñjemevekandi wun wokok gungundatik galaveve, “Ben yisi tonme. Ñin kukuñapa.”³³ Wun Pitandi Jemsindi Jon yikafak ñimileve. De, wokok kumbanjin towok veven juñavevekandi yakai yakai juñaveve. ³⁴ Wun valatik galaveve, “Ñjakik kumbanjin yefop yefop juñava towok kalikivi kapekandi singinmanga pava. Ben kaikatik mandiwu.”³⁵ De, wun yikafak ñjemevekandi amandepewi fopti marjikatik mandive kukuñeve. Wun kavik kukuñeve, “Din balawalen, kavila wulu ñjnutuk ga yijimandu.”³⁶ Wun kavik galaveve, “Apa,[†] Wawa. Din wulu wulu wofop pavangale din pava. Kasik ñjnutile wombikasak yive.[‡] Kape ñjakik juñjuñamandi pavandu. Din papandaji pave.”

³⁷ Kukuñevekandi wun kavila gungunda alilanguantik yika ñjeme wuleve. Valan ñembeve. Kapendi wun galaveve Pitatik, “Saimon, din ñembala? Din ñjasuak ñjasuak ka mandikviliapaya?”³⁸ Ben mandiki kukuñeme. Ben yaka wulutuk kumuwandu. Kumbanjin anafak wulu pavanga miliwa, kape safulun pitikin miyakik.”

³⁹ De, wun yika ñjeme kukuñeve. Ñjakik danji kukuñeve, yika. ⁴⁰ Yika ñjemevekandi wokok gungundan kamfu ñembevekatik wuleve. Bikik sipalan towok varj aluñeve. Vala matikambevevendi yatangin toneve. Valan gitik wulu sivilapa?

⁴¹ Jisasilin yika alilangik ñjñawa kukuñeme yijimevekandi sivileve valatik, “Ben ñembe golañjarjama! De, balawa. Wutve. Kamfu kamfu Balañjikik Fak kindijimi suwi masiva yaka wulu pavale balañjukok kiliatik. ⁴² Ben kambewi. Amban ñimama. Wutve. Katik ñunu kindijimi suwi masivangapale balañjikin anañ yijimale.”

Jutasilin Jisas wunu galipeve wakundutuk masiveve

(Matyu 26.47-56 na Luk 22.47-53 na Jon 18.3-12)

⁴³ De, kepat. Wun kamfu sivilevekatik, Jutasilin yila autukok saiti yijimeve. Jutasilin Jisasikik 12 gungundatik yetik avit. Katik sasın kavik tonma, yila Gasak Wamile Gasak Wakundutule* autundi yila Gotik Wulu Kumbangikik Balañjutile* autundi yila avitkasutile autun. Kavila autun tuangpindandi

[†] 14:36 Valan bikik balandi Wawa galavale wulu. [‡] 14:36 Apikamule wulu katik.

munfuja mfoveve kiliatik. ⁴⁴ Katik valatik Jisas kindinmi suwangapale avitin, wun kavila aututuk anañ kavik galaveve, “Ben wunu kavik wulumfu. Ijin yetik balañjik tafolon jusuiviliapa. Wun katik avit. Ben wunu wuwu mfove waingeve malañimfu.”

⁴⁵ De, yinimeve, kepat wun Jisasitik nime galaveve, “Watpalañ.” Galavevekandi tafolon jusuivileve. [§]
⁴⁶ Kape, de, valan Jisas wuwu mfoveve.

⁴⁷ Kape, de, yetik Jisasindi toneve avitin wokok tuanpin yive paiyeve katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakinkik gisamban. Gisambankik tuan matisetvileve. ⁴⁸ Kape, de, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben junutuk yinimala tuanpindandi munfuhandi? Ben fumafom balañjik wuwalenjo nunu wuwanja pave nimala?” ⁴⁹ Valu valu njin bendi Gasak Wam mfawonjove pumbumik tonñilali, Gotkik wulu mfititiwi sivitali. Kape ben nunu ava wuwu. Kape Gotkik anañ moleve wulu ga pave.” ⁵⁰ De, Jisasikik gunjundan wofopin wunu valambe mileve.

⁵¹ De, yetik milikakin Jisas vanjeneve. Wun mia watañ ñaikik kilikeve, wokok safutuk. Valan wunu wokok wuwove. ⁵² Kape wun watañ valambe miña muti mileve.

Valan Jisasikik safutuk wulu mandive sivileve

(Matyu 26.57-68 na Luk 22.54-55 na 22.63-71 na Jon 18.13-14 na 18.19-24)

⁵³ De, kavila wakundukik autun Jisas malañjeve Gasak Wamile Gasak Gia Wakintik*. Kavila yila Gasak Wamile Gasak Wakundundi* Avitkasundi Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* wofopin wakan mfakunjonjove. ⁵⁴ Kape, de, Pitalin vanjene nimeve. Ganaiñ ganaiñ nimeve, wun. Wun katik Gasak Gia Wakinkik pumbum kumbañ giveve mfofikik pumbumik loveve. Wun kavila matamatundi wakan yisiwi min pañ toneve.

⁵⁵ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundundi kavila mfakunjonjove balañju wofopin yila wulu Jisasikik safutuk mandive ta sivit piyeve Jisas matve ga singinmanga pave. ⁵⁶ Autun wusandanin muwale wulu mandive sivileve wokok safutuk, kape valan wusa wulu wusa wulu sivileve. ⁵⁷ De, yila sambitve muwale wulu mandive sivileve wokok safutuk. Valan kavik sivileve, ⁵⁸ “Ñen kavik biyeve wun kavik galaveve, “Ijin kasik kiliandi giveve Gasak Wam* mfafungoñakandi valu alilam yetik yika giviliapa. Katik Gasak Wamin kiliandi givale wam gaveka.” ⁵⁹ Kape valan wusa wulu wusa wulu sivileve.

⁶⁰ Kape, de, katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakin, wun vala gingingik sambitve kombiyeve, Jisasitik, “Valan dutuk mandive sivitvale wulu sivitvulu aipava?” ⁶¹ Kape Jisasilin akolet toneve. Wun yila wulu ava galave.

Kape katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakin yika kombiyeve, “Du Kraiss, a? * Ñen Akitvale Gotkik fakin du, a?”

⁶² De, Jisasilin kavik galaveve, “Ijunu kasik. Yetik vandi ben Balañjikik Fak Gasak Pitikie Gotkik mamatañ kilikik † yisiwi tonmakatik wulapa. De, yika wulapa Wunambinile yangimdi yimbumbamava.”

⁶³ De, katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakinin wun woven wokok watañ mfamimilevekandi ‡ galaveve, “Yila wulu wokok safutuk aipandi mandive sivitva? ⁶⁴ Ben biyale wun wovenetik Gotoñgo galavala wun! Ben avik junava? Amban avik papa?”

Valan wofopin wunu wulokok galaveve kapekandi ga singinmanga galaveve. ⁶⁵ De, yila wunutuk susupi tuleve. Yilan wokok maki folevekandi paiyevekandi galaveve, “Din galave, du nan paiya.” De, kavila matamatun wunu yive paiyeve.

Pitalin Jisas muwi apikonjove

(Matyu 26.69-75 na Luk 22.56-62)

na Jon 18.15-18 na 18.25-27)

⁶⁶⁻⁶⁷ De, Pitalin pumbum kumbañjik giveve mfofikik pumbum kumbañjik min pañ toneve. Gasak Wamile Gasak Gia Wakinkik* luasamban melin wunu nime wule gaveve, “Din wakan toneve, katik Nasaretile balañjik, Jisasindi.”

⁶⁸ Kape Pitalin kavik galaveve, “Ijunu kayi. Ijin din sivitvale wulu akonjoma.” De, wun salaveve pumbumile maikik mangik vevekatik nime sambitve toneve.

⁶⁹ De, katik melin wunu yika wule vevekatik tonmale balañjutuk galaveve, “Kavila autukok sasile yetikin kasik.” ⁷⁰ Kape Pitalin apikonjove.

De, pindañ kavila vevekatik tonmale balañjun yika wakan galaveve, “Wulu vañ, kavila autukok sasile yetik wakan, du. Din Galilitile.”

⁷¹ De, Pitalin galaveve, “Muwalen Got nunu yakai yakai pave! Gotin junava, njin wulu vañu sivitva! Ka muwu! Ijin katik balañjik akonjoma ben galavale!”

⁷² Kavik ñajalambe kungulinguakavevekandi, de, kepat katik moañin alawinkik mangik galaveve. De, Pitalin junavileve Jisasilin anañ sivileve wulu, “Kamfu wukan moañin alawinkik mangik galaka minakik gangalawawi alilam din nunu ñajalambapa.” De, wun veven junavevekandi yekeve.

§ ^{14:45} bikik fulak, katik. Valan yetik balañjik wulevekandi kilik ava tuwi. Kayi. Valan tafolon jusuivileve.

* ^{14:61} Gotin anañ galaveve yetik balañjikin yinimama. Wun Gotkik balañju yika yivangapale balañjik tonapa. Valan katik balañjik Kraiss galava. † ^{14:62} bikik fulak katik, mamatañ kilikin fonombale mit. ‡ ^{14:63} bikik fulak kavik toneve, bikik kumbañgin yakakai kambekevendi valan bivene bikik watañju mfiisekeve.

15

Valan Jisas Pailatik malarjeve

(Matyu 27.1-2 na 27.11-14 na Luk 23.1-5 na Jon 18.28-38)

¹ De, Jutatile balañjun yetik gasak wulu sivit pñangapale mfa toneve. Kavila mfatile balañjun kavik toneve, Gasak Wamile Gasak Wakundundi* yila avitkasundi Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjundi* yila gasak wakundu. De, kavila mfatile balañju wofopin watvit var mfakungumi Jisasikik safutuk mandivale wulu sivit piyive. Kapekandi Jisas kilivi ga ñime Pailatik* masiveve.

² De, Pailatin wunu kombiyeve, “Din Judatile balañjukok juwutkasak, a?”

Jisaslin wunutuk kavik galaveve, “Din dasuak galava kavik.”

³ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun wulu gasakamanar mandive sivileve wokok safutuk.

⁴ Kape, de, Pailatin wunutuk yika kavik kombiyeve, “Din aipindi wulu ka sivitvi? Din biya valan wulu gasakamanar mandive sivitva, dakik safutuk.”

⁵ Kape Jisaslin yila wulu ava bala sivitve. Kapendi Pailatin ta junaveve.

Pailatin Jisas ga singinmanga galaveve

(Matyu 27.15-26 na Luk 23.13-25 na Jon 18.38 na 19.16)

⁶ De, Pailatin* ñaikik yia ñaikik yia bikik Makatve Ga Toneve* jeñjek jiveve gonguarjali valutile yetik ñaikik vandi muñjikim lovale yetik balañjik valatik ga salaveve. Valan yetik balañjikik wuñ mfapekevekandi galaveve, “Dakik weka. Katik balañjik ga salave.” Kapekandi Pailatin katik balañjik ga salaveve.

⁷ De, Barapas galavale avitin muñjim kumbañik toneve wokok sasile yila autundi. Valan Romile gavman gñipevekandi valambaña min ta ñilikeve. Wun min ñilivovekatik yila balañju matve ga singineve.

⁸ De, balañjukok gumin Pailatik ñime wokok anañ paveve fulak valatik pavanga yika galaveve. ⁹ Kape, de, Pailatin sivileve, “Katik Jutatile Balañjukok Juwutkasak ga salavapala, betik?” ¹⁰ Pailatin kavik junaveve, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun mfamuñjiwi* kapekandi Jisas wunutuk malarñmi masiveve.

¹¹ Kape kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun mfakungumi toneve mfani sivileve Barapas valatik ga salavanga pave.

¹² De, Pailatin yika galaveve valatik, “Ñin avik pavapa, katik ben Jutatile Juwutkasak galavale avitik?”

¹³ Kape valan yika towok sivileve, “Wunu apivitiipe matve ñinguakumfu mamatawi muñjik!”

¹⁴ De, Pailatin kombiyeve, “Aipandi? Wun gitik yaka wulu pavandi amban wunu matvaga?”

Kape valan yikali yikali towok sivileve, “Wunu apivitiipe matve ñinguakumfu mamatawi muñjik!”

¹⁵ De, Pailatin bikik kumbañgi ga mñilinjwikanğa pave masiveve Barapas valatik. Kavik pavevekandi Jisas towok yakakai ga paiyivevekandi matamatutuk masiveve wunu mamatawi muñjik apivitiipe matve ñinguakanğa pave.

Kavila matamatun Jisas maiyakeve

(Matyu 27.27-31 na Jon 19.2-3)

¹⁶ De, kavila matamatun Jisas malarjeve bikik gavman mfofile pumbum kumbañik.† Malarjevekandi bikik yila matamatu wofop ga yinmanga galaveve. ¹⁷ De, yinimevekandi valan kavik muwi apipilaive fofonombeve, valan tilij watarj ga kuwove Jisasitik. Kape valan yetik yisakik wulakindi worj worjove Juwutkasakik muwakin ambandave Jisasikik fopik apikuwove. ¹⁸ Pavevekandi wunu maiyawi akitve galaveve, “Yakamitka avit! Jutatile Juwutkasak! Yinjinimbala?” ¹⁹ De, valan muñpati fopik pai payiveve. Yilan susupi tuleve wunutuk. Yilan vandamfundu mandive wunu akileve. ²⁰ Maiyawi balakevekandi tokoiveve tilij watarj wunutile. De, wovenekik watarju ga kuwove yika. Ga kuwi balakevekandi malarjeve wunu mamatawi muñjik apivitiipe matve ñinguakanğa pave.

Valan Jisas apivitiipe matve ñinguakave

(Matyu 27.32-44 na Luk 23.26-43 na Jon 19.17-27)

²¹ Yetik Sairini galavale watikile Saimon galavale balañjikin, wokok fu alawiñ, Aleksandandi Lufus. Wun Jerusalemik apisalavanga ñimeve. Apisalave ñimevekatik yila matamatun wunu apisukuve ga afufilive malarjeve Jisasikik mamatawi muñ.

²² Valan Jisas Golkota galavale mitik malarjeve. Ambikik balañdi katik wuñ, Golkota, kavik galava, “kikiak fop.” ²³ Valan waindi yetik myr galavale merasin balakandañmi suwove manam ta masiveve. Wun ava jive. ²⁴ De, valan wunu apivitiipe matve ñinguakave mamatawi muñjik, ga singinmanga pave. Apivitiipe matve ñinguakavekandi wokok valan anañ tokoiveve watarju yiveve. Valan busuak satu paveve kavila watarju yivanga.

²⁵ De, 9 klok watvit wunu apivitiipe matve ñinguakave. ²⁶ Valan wokok wunu ga singinmangapale wulu kavik moleve, “Jutatile balañjukok Juwutkasak.” ²⁷⁻²⁸ De, valan fumafumu alawiñ wokok apivitiipe matve ñinguakave wunundi, mamatañik yetik, angatañik yetik.

²⁹ De, angapat kaipatik ñmale balañjun wutve gumonme maiyakeve kavik, “Ayu, ñin katik Gasak Wam* pilimakandi yika valu alilanguanđi giviliapale balañjik, ³⁰ ñin daven mayilave katik mamatawi muñ valambe bumbel!”

* 15:10 Valan gasak tonmanga ñilikeve, kape yila balañjun Jisasitik gasak galaveve.

† 15:16 Praetorium galavale pumbum.

³¹ Kavila Gotkik Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun*, valan busuak kavik galaveve, “Wun yila balañju yive sukvilleve, kape wun wovene avik papa? Ka balaw. ³² Wun Krai*, Israeltile balañjukok juwutkasak tonmalen, mamatawi muñ ga valambe bumbe, kamfu kamfu. Kavik pavalen ñen wutve yive suwapa.”

De, kavila wakan apivítipe matve ñingvakave fumafumu balañju valan wakan wunu maiyakeve.

Jisasilin singineve

(Matyu 27.45-56 na Luk 23.44-49 na Jon 19.28-30)

³³ De, valin vavañ kalakevekandi valin mfatindimeve. Mita mita wofop mfatindimeve. De, valin 3 klok tonevendi, yika apikowove. ³⁴ De, Jisasilin 3 klok vasisakti towok joñmi galaveve, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Ambikik balangi kavila wulu kavik galava “Ñakik Got, ñakik Got, ñunu aipandi mfalakaiva?”

³⁵ Joñovekandi yila vevekati sambitvale balañjun biye kavik galaveve, “Biye, Elaija* joñma, wun.” ³⁶ De, ñaikik ñan joñmi ñime, yetik spans wain suwove, guñi Jisasikik mamaliñik mandive ga jivañga paveve. Pavevekandi galaveve, “Jile, wutvañga. Elaijalin yinjamamati wunu sepewañga.”

³⁷ Kape Jisasilin yika towok joñovekandi singineve.

³⁸ De, katik Gasak Wam* kumbañile papalai palaiyeve watañin wunambini jikviki bumbeve mañjikatik. Kapekandi ñanji alawin.

³⁹ De, Jisas vevekati toneve matamatkasakin Jisasikik singineve wulu wulevekandi, de, wun kavik galaveve, “Wulu vañu, wun Gotkik fak tonmale.”

⁴⁰ De, yila meandun ganaingafak sambitve wuleve Bikik gñganile yila aliluanñan kavik toneve, Malia alawinñ toneve, yetik Maktala galavale watikile, yetik Jemsindi Josepkik wome. Katik yetik melin Salome galava. ⁴¹ Valan Galiliti Jisas vañjenme matikokolekeve. Valan yila meandu wusanñañdi Jerusalemik ñimeve wunundi.

Valan Jisas guamik mandiveve

(Matyu 27.57-61 na Luk 23.50-55 na Jon 19.38-42)

⁴² Katik Yisi Tonimbale Valin* wulak tonapa. Kapekandi lua wofop pavañgapale valin kamfu. De, valin mfatindimañga pave. ⁴³ Kavik toneve, de, Josepin, wun Arimatea galavale watikile avit. Yila balañjun juvañve wun anafa wakin toneve. Wun jiiñit toneve balañju wofopin Got lolomik tonmale va. Kapekandi wun wokok kumbañ apitowi Pailatik* ñimevekandi Jisas sisinñin kombiyeve, guamik mandivañga pave.

⁴⁴ De, Pailatin kavik biyeve Jisasilin anañ singinmale. Kapekandi wokok kumbañin kambekeve. De, matamatkasak ga yinñime kavik kombiyeve “Jisasilin anañ singinmalea?” ⁴⁵ Pailatin matamatkasakik mangik biyevekandi, wun Josep apisukuve ga ñime yiveve Jisas sisinñin.

⁴⁶ Kapekandi Josepin kungum watañ wusukeve. Wusukevekandi Jisas sisinñin sepevkilevekandi watañdi mfolevekandi yetik yowove mindimfot guamik mandiveve. Kavik pavevekandi yetik gasak mindim kindinñi malañmi guamile mangik matikiñeve.

⁴⁷ De, Maria alawin, yetik Maktalatile, yetik Josepkik wome, valan katik mandiveveka wuleve.

16

Jisasilin yika kambekeve

(Matyu 28.1-8 na Luk 24.1-12 na Jon 20.1-10)

¹ De, katik Yisi Tonimbale Valin* balakevekandi, Malia alawinñ, yetikin Maktalatile, yetikin Jemsikik wome, valandi katik yetik melin Salome, kavila meandu aliluanñan Jisas sisinñin mulumbañgapale anafak kosimbiiye lua wusukeve.* ² Kapekandi valin tiwi balakevendi katik wisile fopile vandi† valan guamik ñimeve. ³ Valan busuak ñinñin ñinñin sivit ñimeve kavik “Amba nan matikokolewi guam mangik matikiñeve mindim apikindinñapa?” ⁴ Katik mindimin gasak vañ toneve.

⁵ Sivilevekandi de, valan wuleve katik gasak mindim anañ apikindineve. ⁵ De, valan lovevekandi guam kumbañik wuleve milikak. Wun mamatañ ñanji yisivi toneve. Wokok papaikasak watañin kilia. Kavik wulevekandi bikik kumbañin towok kambekeve.

⁶ Katik milikakin valatik kavik galaveve, “Bikik kumbañin towok kambewandu. Ben katik Nasaletile Jisas yinñime mamfova. Wun katik valan anañ apivítipe matve ñingvakave avit. Kape wun miñakik. Wun anañ kambewi ñimale. Wutve, kasik mitin kasik valan wunu mandiveve. ⁷ Kape ben dalañime. Wokok gungundatik, Pita wokotok, valatik kavik galavumfu, ‘Wun wandefaka Galilitik ñima. Ben kautatik wulapa.’ Wun anañ betik miyakavik galaveve.”

⁸ Kape, de, kavila meandun salave mileve guami. Bikik kumbañin kambevekandi pipikeve. Kapekandi valan yila balañjutuk wulu ava sivitve. Towok valaiyeve.

(Makik wulun kavik balawa.

Kasik pindañile wulu yetik balañjikik.)

Maktalatile Malialin Jisas wuleve

(Matyu 28.9-10 na Jon 20.11-18)

* ^{16:1} Valan mindim mfoñgo tonmale guam yowove, sinñin mandivañga. Yila anafak kosimbiiye lua sinñin mulumbevekandi katik sinñin watañdi miñileve. Kavik pavevekandi guamik mandivevekandi guamile mangik gasak mindimdi matikiñeve. † ^{16:2} Sandendi

⁹ Jisasilîn katik wusile fopile vandi kambekeve, watvit vaŋ. Wandefaka katik Maktala galavale watikile Malialîn wunu wuleve. Jisasilîn anaŋ katik metile 7 sulak yakakale saŋjaŋeve. ¹⁰ Jisasindi ŋimeve balaŋjun baŋgaiviki yekevekatik Malialîn valatik ŋime galaveve. ¹¹ Malialîn kavik galaveve, “Jisasilîn yika alilekalak tonma! ŋin wutva!” Kape valan ava biye juŋave.

Yila autu alawiŋin Jisas wuleve masi

(Luk 24.13-35)

¹² De, pindaŋ yila autu alawiŋin yetik watikik ŋime masi ŋimevekatik Jisas wuleve, kape wokok momolika waŋgeve ava wutve. ¹³ Valan wokok guŋgundatik ŋime galaveve katik wulu, kape valan ava biye.

Jisasilîn wokok guŋgundatik bikik wulu pavangapale wulu galaveve

(Matyu 28.16-20 na Luk 24.36-49 na Jon 20.19-23)

¹⁴ Pindaŋ wokok 11 guŋgundan jeŋjek mfakungumi jivevekatik Jisasilîn valatik yinimeve. Wun vavawa mandinim siŋileve, valan wulu ava biye, bikik kumbaŋgin apivitepe toneve, kapekandi Jisas yika wutve galaveve balaŋjukok maŋgu ava biye. ¹⁵ De, wun valatik kavik siŋileve, “Ben wofopin kasik maŋjikatik wolokuakik dalaŋimisaka ŋakik wulu anafu siŋitva sivaŋgo. ¹⁶ Wulu yive suwi, kape maŋam bumbale balaŋju Gotin yika yivapa. Kape Gotkik wulu yive susuka miyakik balaŋju Gotin vala yakai yakai papa. Vala ka yivapayi. ¹⁷ Kavila Ga Juŋavangapale Gotkik Pitikie Gasak Wulu ŋunu yive suwale balaŋjundi tonapa. Valan ŋakik wuŋdi yila sulak yakakale saŋjaŋapa. Valan yila kuŋgum balaŋdi wulu siŋilapa. ¹⁸ Valan gaŋgaliŋ maikasu mfovapa. Valan yila gaŋgaliŋ maŋam jivalen, yakakale ka tonapayi. Valan bikik kilia mamalikiye balaŋjutuk mandivindi kavila mamalikiye balaŋjun anafak tonapa.”

Gotin Jisas malaŋkive Wunambinik

(Luk 24.50-53 na Aposel 1.9-11)

¹⁹ Jisasilîn valatik wulu siŋitve balakevendi Gotin wunu yive malaŋkiveve Hevenik. Jisasilîn kaukatik Gotkik mamataŋ kilikik yisikeve. ²⁰ De, valan mita mitatik ŋime Jisasikik sak siŋileve. Gasak Wakinkik Sulakin wakan ŋimevekandi yila Ga Juŋavangapale Gasak Pitikie Wulu paveve bikik wulundi.